

Zelfcontrole: stop denk doe!

Nangila Brazil

Eindrapportage over het praktijkonderzoek in het kader van de leerroute

Master SEN Gedragsspecialist

**Module GS10
Afstuderen**

Leer- en onderzoekslijn: Meesterstuk en

Lesplaats: Utrecht

Studentnummer: Nangila 2157610

Begeleid door: Dhr. Drs. E. van Meersbergen

Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg, Tilburg

Juli 2011

Samenvatting.....	4
Voorwoord	5
Hoofdstuk 1 Algemeen idee.....	6
<i>1.1 De school</i>	<i>6</i>
<i>1.2 Culturele achtergrond van de onderzoeksgroep.....</i>	<i>7</i>
<i>1.3 De verlegenheidsituatie</i>	<i>8</i>
<i>1.4 Onderzoeksvraag met deelvragen.....</i>	<i>10</i>
Hoofdstuk 2: Verkenning van de theorie en van de praktijk.....	11
<i>2.1 Analyse praktijksituatie.....</i>	<i>11</i>
2.1.1 Ondersteuning op sociaal – emotioneel gebied.....	12
2.1.2 Handelingsverlegenheid van de school.....	12
2.1.3 De hiaten.....	12
2.1.4 Onze kijk op sociaal – emotionele ontwikkeling van kinderen.....	13
2.1.5 Incidentele begeleiding	13
2.1.6 Wat levert praktijkanalyse op?	13
<i>2.2 Wat is volgens de literatuur ‘zelfcontrole’?.....</i>	<i>14</i>
2.2.1 Impulsbeheersing	15
2.2.2 Informatieverwerkingsproces.....	16
2.2.3 Sociale cognitie	18
<i>2.3 Cognitieve processen</i>	<i>20</i>
2.3.1 De sociaal cognitieve ontwikkeling	20
<i>2.4 Theoretische verantwoording van de methode.....</i>	<i>21</i>
2.4.1 Leefstijl	23
2.4.2 Model – leren.....	23
<i>2.5 Hoe draagt deze methodiek bij aan het ontwikkelen van sociaal competent gedrag?</i>	<i>24</i>
2.5.1 Hoe stimuleer je de sociale ontwikkeling van een kind?	26
Hoofdstuk 3 Plan van aanpak	28
3.1 Analyse	28
3.2 Hoofddoel.....	29
3.3 De onderzoeksgroep.....	29
3.4 De onderzoeksopzet en onderzoeksmiddelen.....	31
3.4.1 Het Leerlingvolgsysteem Zien.....	31
3.5 De onderzoeksopzet en onderzoeksmiddelen.....	32

3.5.1 Cirkelgesprekken	32
3.5.2 Ouderbetrokkenheid	32
3.5.3 Outcome Rating Scale (ORS) en Session Rating Scale (SRS)	33
3.6 <i>Mijn rol als coach</i>	34
3.6.1 Model – leren	34
3.6.2 Zelfspraak	34
3.6.3 <i>Positieve feedback</i>	35
3.7 <i>Schematische weergave van het onderzoek en/of tijdspad</i>	35
Hoofdstuk 4 Uitvoering en resultaten	37
4.1 <i>de samenstelling van de onderzoeksgroep</i>	37
4.1.1 De nulmeting	38
4.2 <i>Cirkelgesprek kind</i>	39
4.2.1 Ouderbetrokkenheid	40
4.3 <i>Het gebruik van de methode ‘Stop Denk Doe’</i>	41
4.4 Nameting	45
4.4.1 analyse nameting Zien	45
4.4.2 effecten v.d. interventies	48
4.4.3 Vragenlijsten kinderen	49
4.4.4 Eindevaluatie, gewaardeerd door de kinderen	51
4.4.5 Analyse zelfrapportagelijst ‘Child Outcome Rating Scale’	52
4.4.6 Vragenlijst ouders	53
4.5 <i>Mijn rol als coach !</i>	54
4.5.1 model – leren	56
Hoofdstuk 5 Conclusies, reflectie en discussie	57
5.1 <i>Conclusies uit het praktijkonderzoek</i>	57
5.2 <i>Mijn eigen professionele identiteitsontwikkeling</i>	59
5.3 <i>Aanbevelingen met betrekking tot de praktijk</i>	61
5.4 <i>Aanbevelingen met betrekking tot de theorie</i>	64
5.5 <i>Verdere discussie</i>	64
Literatuurlijst	66

Samenvatting

De aanleiding voor mijn onderzoek is de sociale problematiek op mijn school, te karakteriseren als antisociaal agressief gedrag. De praktijkverkenning levert de volgende analyse op: Deze leerlingen zijn niet in staat om adequaat te reageren op spanningen. De vaardigheden die ontbreken bij deze kinderen zijn zelfcontrole en het oplossen van conflicten. Voor het team geldt, dat het ontbreekt aan goede interventies en leerkrachtvaardigheden. Ik besluit een methodiek (gebaseerd op cognitief gedragstherapeutische principes) in te zetten om mijn onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden.

Wat is het effect van de methode Stop Denk Doe op de impulsbeheersing van vier leerlingen in de leeftijdscategorie (8 t/m 9 jaar) en hoe draagt deze methodiek bij aan het zelfvertrouwen, zoals deze door de leerling gewaardeerd wordt?

In hoofdstuk 2 werd duidelijk dat de eerste stap is ervoor zorgen dat de cognitieve zelfcontrole vergroot wordt, zodat er in het handelen iets verandert. Ik heb mij verdiept in het model – leren, de zelfinstructie methodiek, sociale competentie en oplossingsstrategieën. Deze theorieën vormen de basis van mijn plan van aanpak, in hoofdstuk 3. Via modeling heb ik kinderen ‘nieuw gedrag aangeleerd. De onderzoeksperiode was een proces waarin ik zag dat de onderzoeksgroep, kinderen zijn met positieve karaktertrekken, maar dat deze groep vaak verkeerd wordt begrepen. De vele gesprekken hebben mij doen inzien hoeveel inzichten kinderen hebben. De kinderen waren de deskundigen in hun eigen leerproces. Als ik de resultaten van het onderzoek bekijk en mijn ervaringen gedurende de interventieperiode meeneem dan heeft het plegen van de interventie meer opgeleverd dan de doelstelling. De kinderen zijn qua inlevingsvermogen, sociale flexibiliteit, inzicht in zichzelf, interne attributie enorm gegroeid. Ouders beamen dit en waardeerden de training zeer. In hoofdstuk 5 kom ik tot de conclusie dat de Stop Denk Doe methode, een werkzame interventie is voor onze school. De ‘kracht’ van deze methodiek is dat het de eigen kracht van het kind versterkt door handreikingen te bieden. Ik wil deze methode uitdragen en hoop dat mijn team, onze kinderen en ouders hier binnenkort van kunnen profiteren

Voorwoord

Opgeven is geen optie:

Warme waardevolle woorden om te koesteren

Je zult niet alles wat je overkomt in de hand kunnen houden, maar je kunt beslissen om je er niet klein door te laten krijgen. Probeer een regenboog in iemands wolk te zijn. Klaag niet. Span je in om de dingen die je niet bevallen te veranderen. Als dat niet lukt, verander dan de manier waarop je denkt. Het kan zijn dat je dan een nieuwe oplossing vindt.

Angelou (2010) p.187.

Niemand kan zijn doel puur op eigen kracht bereiken. Tijdens dit onderzoek zijn er een hoop mensen een regenboog geweest in mijn wolk. Ik ben vanuit Fontys OSO begeleid door dhr. drs. E. van Meersbergen. Ik wil hem bedanken voor het vertrouwen, de aandacht, het regisseren en sturen. Zijn kennis is van onschatbare waarde en door zijn begeleiding heb ik mij kunnen ontwikkelen tot gedragsspecialist.

De onderzoeksgroep (de Master Toppers) wil ik bedanken voor het inzicht dat zij gaven in hun denkwijze. Mijn studiegenoten Toinette van Waterschoot, Ria Schalkwijk, Ingrid Dusamos en Eline van Velzen wil ik bedanken voor hun steun en inspiratie. Monique, Claire en Toinette wil ik bedanken voor hun kritische blik. Thijs Frenken (gedragsspecialist) wil ik bedanken voor de aanvullende informatie en kennis over mijn onderwerp. We hebben leerzame gesprekken gevoerd.

D'angelo en Aya wil ik bedanken voor de vormgeving. Henry Parisius omdat ik hem altijd om advies heb kunnen vragen en zijn hulp. Ace bedankt voor je krachtige woorden. Al mijn vriendinnen, ouders voor de onvoorwaardelijke steun, aanmoediging en geloof in mij. Ur'Addiction voor het geduld. En als laatste dank ik de school die mij in de gelegenheid heeft gesteld dit onderzoek af te nemen. Het was een lange weg maar door alle opgedane kennis, ervaringen en de 'hobbels' die ik heb moeten nemen, hebben mij gebracht waar ik nu sta. Zonder jullie was ik nooit zover gekomen.

Hoofdstuk 1 Algemeen idee

1.1 DE SCHOOL

In dit hoofdstuk wordt de Zeven Gavenschool beschreven. Deze reguliere basisschool staat in de 'krachtwijk' Kanaleneiland Noord te Utrecht. Het is een sociaal zwakke wijk van de stad Utrecht. Toen ik tien jaar geleden mijn eindstage had afgerond op een "kleurrijke school", ontdekte ik mijn enorme affiniteit met de populatie. Ik wist toen al dat ik mij volledig wilde inzetten om de achterstandspositie van deze leerlingen te verbeteren. Mijn motto is **'the best you can do for the world, is to make the most of yourself'**. Ik probeer dit door te geven door het beste in deze leerlingen wakker te maken, een gevoel van eigenwaarde en zelfrespect mee te geven.

Mijn 'kwaliteit' is dat ik oog heb voor de sociale ontwikkeling van leerlingen en vooral voor kinderen die zich anders ontwikkelen. De grootste uitdaging is het op zoek gaan naar oplossingen.

Van kansarm naar kansrijk:

Het lesgeven op een 'kleurrijke' school vraagt om een aantal vaardigheden. De verschillende achtergronden van kinderen, de diversiteit in taal – ontwikkelingsniveau, het straatcultuurgedrag zijn uitdagingen van alle dag. Dit vormt een extra stimulans, om ervoor te zorgen dat kinderen uit kwetsbare gezinnen uiteindelijk op sociaal en cognitief gebied in de toekomst, goed kunnen functioneren.

Als leerkracht van een groep vijf is het mijn taak om op zoek te gaan naar methodieken die kinderen uit kwetsbare gezinnen kunnen helpen. Ik vind het belangrijk om onze ouders te betrekken bij het pedagogisch klimaat van de school. Het overgrote deel van onze leerlingenpopulatie heeft een islamitische achtergrond.

Een van de belangrijkste opgaven (missie) van onze school is het verkleinen en wegwerken van de (taal) achterstanden van deze leerlingen.

Pedagogische opdracht van de school:

In de afgelopen jaren staat het bevorderen van de sociaal – emotionele ontwikkeling van kinderen hoog op de agenda.

De school heeft recentelijk haar visie over onderwijs herzien. Onze schoolvisie moet nog planmatig worden uitgewerkt.

De school vindt dat zij een taak heeft bij het aanleren van normen en waarden bij kinderen, zodat zij op een goede manier met elkaar en zichzelf omgaan.

De school hecht veel belang aan de sociaal –emotionele ontwikkeling van de leerlingen. Ontwikkeling van zelfrespect en zelfvertrouwen staan daarbij centraal. Dit leidt tot een veilig en open schoolklimaat waarin leren mogelijk wordt.

Voorlopige onderwijsvisie:

Ons doel is om gericht te werken aan een pedagogisch klimaat en hulpvragen van leerlingen scherp in beeld te krijgen. Wij gebruiken sinds kort het sociaal emotioneel leerlingvolgsysteem 'Zien' (Driestar-onderwijsadvies) zodat alle leerlingen in hun ontwikkeling kunnen worden gevolgd.

1.2 CULTURELE ACHTERGROND VAN DE ONDERZOEKSGROEP

Uitspraak leerling: Allah bepaalt of je goed of fout krijgt !

Wij leven in een multiculturele maatschappij, de etnische en culturele verschillen scheppen soms problemen. Onze schoolpopulatie is 100 % allochtoon. De kinderen hebben te maken met tegenstrijdige culturele boodschappen vanuit familie, de buurt, school. Ik besef dat het opgroeien in meerdere culturen zeer verwarrend kan zijn voor deze kinderen. Nog een belangrijk gegeven is dat groepsgerichte milieus (zoals in Turkije, Marokko,) staan de groep en de rollen die elk individu daarin kan innemen centraal. In de opvoeding van allochtonen is de verbondenheid met de groep, een belangrijke waarde. Je hebt als het ware de verantwoordelijkheid voor de groep.

Eppink, Bok & Taris (1995).

Het contrast is dat in de Nederlandse opvoeding, de nadruk wordt gelegd op het vroeg zelfstandig worden, er is meer aandacht voor de ontwikkeling van het individu. Zelfverantwoordelijkheid is een houding dat per cultuur verschilt. Het is belangrijk om gedrag niet altijd met een 'Westerse bril' te bekijken en te beoordelen.

Om gedrag van kinderen te interpreteren en te voorspellen, vind ik het belangrijk om als leerkracht kennis te hebben over de etnische verschillen van kinderen in de klas. Om tot veranderingen te komen, is het belangrijk dat de leerkracht bewust is van zijn mentaal model!

1.3 DE VERLEGENHEIDSITUATIE

Onze school heeft al jaren te maken met veel kinderen met leer – en gedragsproblemen. De gedragsproblemen komen tot uiting bij, de uitvoering van schoolse activiteiten, de omgang met leeftijdsgenoten en de leerkrachten. Er hebben een klein aantal ernstige incidenten plaatsgevonden, zoals bedreigingen, bespugen en verbale agressie tegenover leerkrachten.

Als voorzitter (sinds 2008) van de SOEM (sociaal – emotionele werkgroep) krijg ik al jaren signalen van leerkrachten, ouders en kinderen (veiligheidsthermometer) over de onveilige sfeer binnen de school.

In de dagelijkse praktijk heb ik te maken met leerlingen die te weinig kennis over sociale vaardigheden hebben om in sociale situaties te functioneren. Zij vertonen zeer sterk impulsief gedrag.

Een situatieschets van het probleem:

Tijdens de taallessen raken twee leerlingen met elkaar in conflict.

Leerling A ergert zich aan het gezang van leerling B. Hij schreeuwt naar leerling B, 'doe eens normaal'. Leerling B haalt uit en geeft leerling A een tik, tegen het hoofd. Leerling A staat op en gaat met zijn gezicht tegen dat van leerling B staan en roept 'kom dan'. Leerling B geeft de eerste duw, de leerlingen raken in gevecht.

In het nagesprek met leerling A geeft hij aan dat hij het niet meer kon volhouden en niet op de goede manier kon vragen of het iets stiller mocht zijn.

Naar mijn mening is de manier van reageren van deze kinderen, de overprikkelende reactie van de een en het kort lontje van de ander, zeer kenmerkend voor onze school. Bovenstaand voorbeeld, geeft aan dat er kinderen zijn die vaardigheden missen, die zij nodig hebben om op een bevredigende sociale manier te kunnen functioneren.

Het gedrag is antisociaal te noemen omdat in de interactie geen rekening wordt gehouden met elkaar. Maar eigen belangen ten koste gaan van anderen.

Dit soort situaties leiden regelmatig tot heftige botsingen, omdat kinderen eerst doen, dan pas denken. Veel kinderen beseffen niet dat hun gedrag consequenties heeft op hoe anderen zich voelen.

Sinds 2007 is er bij ons op school meer aandacht voor gedrag.

Verschillende interventies zoals het trainen in weerbaarheid door de 'Stop hou op' methodiek, de lessen van Leefstijl en interventies op het gebied 'verplaatsen in een ander', brachten nauwelijks veranderingen in het gedrag. De verlegenheid heeft betrekking op ontbreken van kennis, middelen en een effectieve aanpak:

❖ *Hoe kan ik deze kinderen helpen om problemen op een minder impulsieve manier aan te pakken?*

Door theorieën te bestuderen en een goede methodiek uit te voeren, kan deze eindrapportage fungeren als springplank naar het bevorderen van sociaal competent gedrag bij ons op school.

1.4 ONDERZOEKSVRAAG MET DEELVRAGEN

In deze paragraaf zijn respectievelijk de onderzoeksvraag en de daaruit voortkomende deelvragen geformuleerd.

Wat is het effect van de methode Stop Denk Doe op de impulsbeheersing van vier leerlingen in de leeftijdscategorie (8 t/m 9 jaar) en hoe draagt deze methodiek bij aan het zelfvertrouwen, zoals deze door de leerling gewaardeerd wordt.

Deelvragen:

- Welke basis op het gebied van sociaal emotionele vorming, heeft de Zeven Gavenschool?
- Wat is zelfcontrole ?
- Welke cognitieve processen spelen een rol?
- Welke methodiek is geschikt om zelfcontrole aan te leren?
- Hoe draagt deze methodiek bij aan het ontwikkelen van sociaal competent gedrag?

Hoofdstuk 2: Verkenning van de theorie en van de praktijk

2.1 ANALYSE PRAKTIJKSITUATIE

Om te komen tot een geschikte interventie, wil ik eerst in kaart brengen welke basis wij in huis hebben op het gebied van sociaal – emotionele vorming. In ons schoolplan (Brouwer, 2007) staat dat de school met de invoering van de methode ‘Leefstijl’ (Schulte,2008) preventief problemen wil voorkomen en leerlingen vaardiger maken op het gebied van sociaal – emotionele ontwikkeling. Onderdelen zijn het ontwikkelen van een positief zelfbeeld en het oplossen van grote en kleine conflicten.

Wat zijn de sociale problemen van leerlingen op de Zeven Gavenschool ?

De sociale problemen op deze school zijn te karakteriseren als antisociaal agressief gedrag. De problemen vinden voornamelijk plaats in sociale situaties. Kinderen proberen contacten te leggen maar doen dit op de verkeerde manier. Kinderen reageren meteen vanuit emoties in plaats van rationeel te reageren en negeren voornamelijk de rechten van anderen.

Zij hebben moeite om verwachtingen van de omgeving in te schatten en deze negatieve houding is een soort van vast reactie patroon geworden

Deze kinderen liggen achter op het gebied van sociale vaardigheden, dit komt vooral tot uiting in vrije situaties, zoals de pauze, tijdens een spelletje. Wij ervaren dat deze kinderen hun ‘boosheid’ niet kunnen reguleren, een lage frustratie- tolerantie hebben en zeer inflexibel zijn. *De kern van het probleem is dat deze kinderen niet in staat zijn om adequaat te reageren op spanningen.* Dit (onnadenkend handelen) impulsief handelen is herkenbaar in vrijwel iedere groep. Het team heeft hier last van en krijgt weinig grip op dit gedrag. Al deze factoren zijn niet bevorderend voor de sociale ontwikkeling van een kind.

2.1.1 ONDERSTEUNING OP SOCIAAL – EMOTIONEEL GEBIED

Onze school heeft de methode 'Leefstijl' ingevoerd om structureel en methodisch te werken aan de verbetering van de sociale vaardigheden en sociaal emotionele vorming van alle kinderen. Vorig jaar is er een klein onderzoek verricht (door een stagiaire van de Pabo) naar de implementatie van de methode 'Leefstijl' (Peersma,2010).

2.1.2 HANDELINGSVERLEGENHEID VAN DE SCHOOL

Leeft de methode leefstijl wel op de Zeven Gavenschool?

Het voorlopige antwoord op de onderzoeksvraag is: "Nee"

Er zijn een aantal knelpunten opgetreden, waardoor de invoering van de methode stagneert.

Uit het onderzoek komt naar voren dat er school breed niet genoeg aandacht wordt besteed aan de lessen van Leefstijl. De methodiek is geen integraal onderdeel van onze dagplanning. Het team heeft behoefte aan het opstellen van doelen. Door het ontbreken van een doorlopende lijn, voert iedereen de lessen naar eigen inzicht uit. Uit deze onderzoeksgegevens komt duidelijk naar voren dat we niet weten waar we naar toe werken m.b.t sociaal – emotionele vorming. De verlegenheid zit hem in het feit dat het bij de leerkrachten aan deskundigheid ontbreekt en het plegen van goede interventies en leerkrachtvaardigheden .

2.1.3 DE HIATEN

Uit het onderzoek van de stagiaire (2010) is dus gebleken dat er hiaten zitten in het aanbod voor leerlingen die een specifiek aanbod nodig hebben. Het is ondanks invoering van de methode niet gelukt om de risicovolle leerlingen sociaal vaardiger te maken.

2.1.4 ONZE KIJK OP SOCIAAL – EMOTIONELE ONTWIKKELING VAN KINDEREN

Inzicht in wie de zorgleerlingen zijn op sociaal- emotioneel gebied staat momenteel nog in de kinderschoenen. Er zijn geen protocollen voor het diagnosticeren van uitvallers op 'probleemgedrag'.

Door in gesprek te gaan met mijn collega's uit het werkveld heb ik duidelijk gekregen wat wij verstaan onder 'risicovolle' leerlingen. Leerlingen die door hun eigen gedrag, hun eigen ontwikkeling en die van anderen beperken. Deze kinderen overtreden de sociale regels, waardoor ze in risicovolle situaties terecht komen. Het zijn vaak leerlingen waar wij 'buiten' school, zorgwekkende berichten over krijgen. Kenmerkend is dat het tot een aanhoudend gedragspatroon heeft ontwikkeld; gedrag is herhalend.

2.1.5 INCIDENTELE BEGELEIDING

Uit interviews met mijn collega's blijkt dat men hulp inroept bij leerlingen die moeilijk hanteerbaar zijn. De leerkrachten melden deze kinderen dan aan voor de consultatie, aan de hand daarvan wordt er een traject van ambulante begeleiding ingezet.

2.1.6 WAT LEVERT PRAKTIJKANALYSE OP?

Voor dit onderzoeksverslag is de verlegenheid van leerkrachten een interessante verklaring. Andere verklaringen voor de problematiek bij ons op school zijn te vinden in de complexe gezinssituaties, de straatcultuur, lage ouderbetrokkenheid.

De conclusie uit dit onderzoek is dat het team aangeeft competenter te willen worden t.a.v. de begeleiding van kinderen m.b.t. het vergroten van sociale vaardigheden.

Het gaat specifiek om de volgende vaardigheden, zelfcontrole en het oplossen van conflicten, zodat de handelingsverlegenheid van leerkrachten verkleind wordt. Het team zou graag een aanpak willen dat kinderen leert eerst na te denken en dan pas te handelen. Hiervoor zal ik theorieën bestuderen die nodig zijn om mijn onderzoek te kunnen uitvoeren en leerlingen te kunnen begeleiden.

2.2 WAT IS VOLGENS DE LITERATUUR 'ZELFCONTROLE'?

In de literatuur wordt zelfcontrole op verschillende manieren aangeduid met begrippen zoals zelfregulatie of zelfsturing. Voor het onderzoek hanteer ik het begrip 'zelfcontrole'. Voor mijn onderzoek is het relevant om het begrip in relatie te zien tot agressief en oppositioneel gedrag. De cognitie speelt een rol in zelfcontrole. Het gaat om het vermogen om impulsen onder controle te houden en zo te reguleren dat het gedrag passend aansluit bij een situatie. (Van der Ploeg, 2011). Zelfcontrole wordt volgens Van Maanen (2010) gezien als het hebben van controle over jouw gedrag. De ontwikkeling van zelfcontrole kan worden gezien als een overgang van impulsief gedrag naar reflectief gedrag. Dit begrip houdt meer in dan zelfbeheersing, gaat ook om het leren inschatten van situaties. Voor deze kinderen zijn dit vaak situaties die stress en problemen opleveren.

Welke kinderen hebben moeite met 'zelfcontrole'

De risicovolle leerlingen bevinden zich in de groep van de externaliserende of uncontrolled kinderen (Van Maanen, 2010). Dit zijn kinderen met agressief, delinquent, hyperactief of impulsief gedrag, die gekenmerkt worden door een gebrek aan zelfcontrolevaardigheden en een impulsieve manier van denken en doen

Zij hebben problemen met:

- frustratietolerantie
- uitstel van behoefte
- gebruiken van probleemoplossingvaardigheden

Van Maanen legt een link tussen agressief gedrag en zelfcontrole. Agressief gedrag kan volgens hem gezien worden als een gebrek aan zelfcontrole, of het falen van zelfcontrole. In het begin van de ontwikkeling is de interne controle niet voldoende ontwikkeld. Ouders en leerkrachten, stimuleren dit zodat het kind de functies onder controle krijgt. In de loop van de ontwikkeling krijgt het kind meer controle over zijn/haar gedrag, gedachten en gevoelens.

Hoe maakt een kind zich zelfcontrole eigen?

Een opgroeiend kind maakt zich volgens Kanfer in (Van Maanen, 2010) zelfcontrole eigen door:

- zelfobservatie, ook wel monitoring genoemd, observeren van eigen handelingen
- zelfbeoordeling, weten of gedrag wel of niet acceptabel is
- zelfbekrachtiging, zichzelf een schouderklopje geven

In mijn plan van aanpak zal ik beschrijven hoe deze drie onderdelen worden geïntegreerd binnen het onderzoek.

Het gedrag dat Van Maanen beschrijft is zeer herkenbaar voor de praktijk. Dat deze kinderen hier niet toe in staat zijn vormt een belangrijk aspect voor het onderzoek. In de literatuur komt duidelijk naar voren, dat je zelfcontrole kunt trainen.

2.2.1 IMPULSBEHEERSING

Ik doe helemaal niet wat ik wil, maar wat zij(= mijn gedachte) wil

Gustave Flaubert

De begrippen zelfcontrole en impulscontrole houden verband met elkaar. Deze begrippen hebben 'gemeen', dat het gaat om het niet kunnen beheersen en bedwingen van impulsen. Ons leerlingvolgsysteem verstaat onder 'impulsbeheersing':

De leerling denkt na voor het iets onderneemt, heeft controle over eigen gedrag.

In de literatuur wordt het duidelijk dat er bij de ontwikkeling van zelfcontrole, wordt overgegaan van impulsief gedrag naar het kunnen reflecteren. Volgens Delfos (2010) komt bij iedereen impulsief gedrag in meerdere of mindere mate voor. Kinderen leren tijdens hun ontwikkeling om deze impulsen te beheersen. De meeste mensen hebben een ingebouwde 'rem' op hun impulsen. Die zorgen ervoor dat je niet in problemen raakt.

Wanneer men dit kan beheersen, kan men regeren over gevoelens en wordt het denken niet beïnvloed of uitgeschakeld. Iemand met een lage impulsbeheersing heeft deze 'rem' op bepaalde gebieden niet. Impulsiviteit heeft te maken met het niet kunnen uitstellen van een behoefte, Het is een combinatie van drie elementen:

- opkomende prikkels
- gebrek aan plannen
- te weinig kunnen verplaatsen in wat de eigen behoeftebevrediging voor de ander betekent

De school heeft een belangrijke functie om deze signalen op te pakken. Ik zie dat impulsieve kinderen moeite hebben met het leren van sociaal gedrag, hun impulsiviteit bemoeilijkt dit proces. Een kind leert impulsen onder controle te houden door het opdoen van ervaringen met verschillende gedragingen, door de consequenties van dit gedrag te overzien en te overwegen(reflectie) erop te anticiperen en vervolgens gedrag tegenover stellen. In mijn plan van aanpak zal ik hierop insteken.

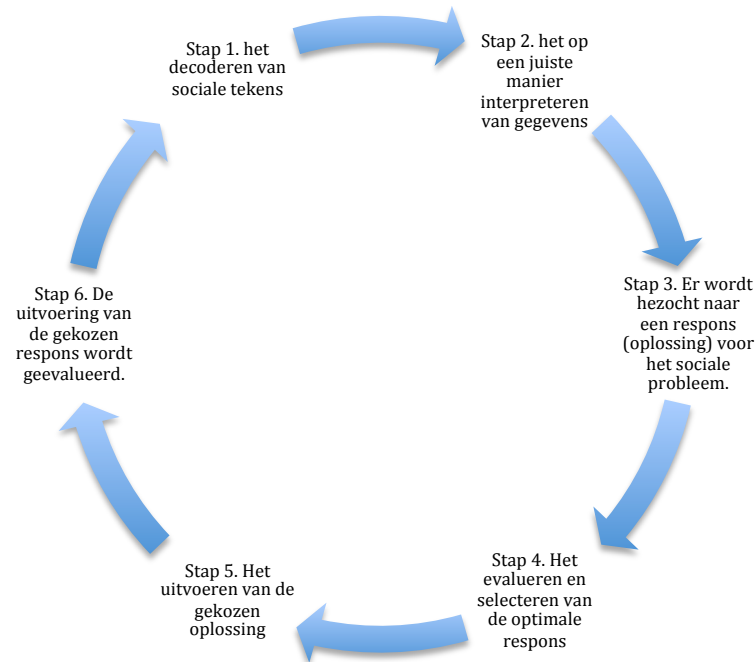
2.2.2 INFORMATIEVERWERKINGSPROCES

Hoe is het mogelijk dat impulsieve, opstandige, prikkelbare kinderen sociale signalen niet oppikken? In de theorie heb ik verkend op basis waarvan kinderen gedragskeuzes maken. Een van de oorzaken van het hebben van weinig 'zelfcontrole' kan liggen in de tekorten die zich voordoen in het sociaal – informatieverwerkingsproces.

De sociale – informatieverwerkingstheorieën beschrijven de cognitieve taken, die nodig zijn voor waarnemen en probleemoplossing, en de emotionele taken. Het drukke, impulsieve kind vertoont tekorten en vervormingen in de sociale – informatieverwerking (Crick & Dodge, 1994; Kendall & Lochman, 1994 in Van Maanen, 2010).

Dit model laat zien dat sociale informatie in een bepaalde volgorde verwerkt moet worden, om tot een juiste manier te komen van reageren op sociale situaties. Het is een circulatiemodel dit betekent dat het model constant in beweging is.

Hieronder een kort overzicht van het model

Figuur 1 Het sociaal-cognitieve informatieverwerkingsmodel van Dodge (1986) uit Van Maanen (2010) bestaat uit zes stappen

Bij de eerste stap van het model gaat het om de informatie op de juiste manier waarnemen(met zijn zintuigen). Bij de uitvoering van de gekozen respons wordt geëvalueerd en teruggekoppeld naar stap een, voor de nieuwe cyclus van informatieverwerking. Ik probeer via dit model een verklaring te vinden voor het probleem. Rekening houdend met het feit dat ontwikkelingen per persoon afhankelijk zijn. Dit model geeft goed weer wat de wisselwerking tussen waarnemen en denken is, dat bepaalt uiteindelijk wat je doet.

Het is duidelijk dat impulsieve kinderen een probleem hebben binnen hun sociale informatie verwerking, waardoor ze niet in staat zijn problemen te analyseren voordat ze tot actie overgaan. Ze doen het eerste waar ze aan denken, wegen niet de diverse mogelijkheden af, maar vertonen een negatieve reactie. Het gevaar bestaat dat het ingeslepen patronen geworden zijn.

Van Maanen (2010) geeft aan op welk gebied de tekortkomingen plaatsvinden:

- 📖 deze kinderen kunnen minder goed decoderen, richten zich op externe omstandigheden
- 📖 het gaat mis in het waarnemen, pikken minder signalen op, kennen vijandige bedoelingen toe in de omgang met andere kinderen
- 📖 ze bedenken vaak agressieve reacties/responsen
- 📖 hebben moeite met alternatieve responsen (oplossing) bedenken
- 📖 geloven in het effect van agressief gedrag
- 📖 deze kinderen zijn egocentrisch en maken zich niet druk om de gevolgen van hun gedrag

Het model van Dodge vormt een belangrijk onderdeel voor mijn praktijkonderzoek. Het heeft verband met het proces van probleem oplossen. In hoofdstuk 3 Plan van Aanpak zal ik beschrijven, welke interventies gebaseerd zijn op het sociaal-cognitieve informatieverwerkingsproces .

2.2.3 Sociale cognitie

Naast de tekortkomingen op het gebied van informatieverwerking hebben de risicovolle leerlingen van de Zeven Gavenschool moeite met het inzicht in oorzaak – gevolg.

Het model van Selman (Van Maanen,2010) waarin het doorlopen van de volgende stappen in de ontwikkeling van een kind plaatsvindt, is te koppelen aan het definiëren van het begrip sociale cognitie,

Hij stelt dat sociale cognitie, een noodzakelijke voorwaarde is voor kwalitatieve veranderingen in sociaal gedrag.

Een kind verwerft kennis op verschillende gebieden:

- kennis en ideeën over uiterlijk waarneembare kenmerken van mensen en waarneembaar gedrag
- kennis verwerven over innerlijke processen bij henzelf, de ander
- kennis verwerven over relaties en kwaliteiten van relaties

Voor de vaardigheid verplaatsen in de ander, komt hij tot een niveau – indeling

De onderzoeksgroep (8 t/9 jaar) bevindt zich in fase 2.

Zich verplaatsen in een motief van de ander (7 -10 jaar);

Met deze vaardigheid hebben veel kinderen op de Zeven Gavenschool moeite.

Wij ervaren dat kinderen uit deze wijk constant (negatief) op elkaar letten. Het is heel belangrijk wat een ander van jou vindt. Oorzaken van falen worden vaak gezocht bij anderen, ze geven meestal een ander de schuld. Ook hebben zij moeite om gevoelens, gedachten en intenties van anderen te interpreteren

Om tot verandering te komen, is het eerst nodig dat kinderen goede voorbeelden krijgen, gestimuleerd worden om oog te hebben voor hun omgeving, leren om signalen op te pikken, te interpreteren en hun gedrag hierop af te stemmen. Ik denk dat het beschikken over sociale cognitie (begrijpen van jezelf en anderen), een belangrijke sleutel is tot het uitblijven van agressief gedrag. Cognitie, gedrag, denken en doen hebben allemaal verband met elkaar.

Verkenning van de literatuur levert op dat er in de training extra aandacht moet worden besteed aan belevingsverandering, zodat de leerlingen leren niet te reageren vanuit hun eigen beleving. Door het aanbieden van kennis, leren zij rekening houden met signalen die worden aangegeven door anderen.

2.3 COGNITIEVE PROCESSEN

Wanneer men de mensen leert hoe ze moeten denken, en niet altijd maar, wat ze moeten denken, wordt misverstand voorkomen.

G.C.Lichtenberg (1799) Gevonden op 1 maart 2011 op www.citaten.net

Welke cognitieve processen spelen een rol in het verschijnsel 'zelfcontrole'? Tijdens de literatuurverkenning heb ik mij gericht op de sociaal – cognitieve ontwikkeling, deze theorie legt een verband tussen cognitie (het weten) en sociaal functioneren. Om te begrijpen hoe je invloed kunt uitoefenen op de cognitieve zelfcontrole (denkproces) van kinderen, is de verkenning van de literatuur gericht op deze theoretische visie.

Cognitieve therapie is erop gericht om gedachten en gedrag positief te beïnvloeden, door anders te denken over situaties die moeilijk zijn. Baert (2008) stelt dat kinderen vanaf acht jaar cognitieve strategieën leren hanteren, die gericht zijn op zelfcontrole en probleem oplossen.

2.3.1 DE SOCIAAL COGNITIEVE ONTWIKKELING

Vanuit mijn verlegenheid ontstond de vraag:

❖ *Hoe breng je deze vaardigheden (zelfcontrole en oplossen van conflicten) structureel bij?*

De interventie die ik zal plegen is gebaseerd op een cognitieve techniek, zodat gedrag rechtstreeks beïnvloed wordt. Ik baken mijn onderzoek af met de visie van Vygotsky in (Van Beemen, 2010). Hij gaat er namelijk van uit dat de cognitieve ontwikkeling een product is van de interactie met anderen. Volgens hem kunnen taken die te moeilijk zijn om zelfstandig uit te voeren, wel slagen door hulp of begeleiding van anderen.

Deze theorie gaat ervan uit dat het cognitief functioneren van het kind te beïnvloeden is en te veranderen, door over het gedrag na te denken.

Dit sluit aan bij de recentere literatuur van Van Maanen (2010).

Hij geeft aan dat als je:

- goed onder woorden kunt brengen van gevoelens,
- gevoelens kunt herkennen,
- gevoelens op de juiste wijze kunt benoemen,
- gevoelens op de juiste wijze kunt benoemen en in de juiste context kunt gebruiken,

dan beheers je zelfcontrole.

Het beschikken over communicatieve vaardigheden is van cruciaal belang om problemen op te lossen of flexibel om te kunnen gaan met frustraties. De uitvoering van mijn praktijkonderzoek zal bestaan uit het geven van een vaardigheidstraining waarin ook de cognitieve aspecten van sociaal gedrag worden beïnvloed. Door eigen denkfouten te verminderen en kinderen leren hun boosheid te reguleren. Het is duidelijk dat structuur aanbrengen in het denkproces ontzettend belangrijk is. Taal, zal een belangrijke plaats innemen binnen mijn praktijkonderzoek omdat impulsieve kinderen hier te weinig gebruik van maken om controle over zichzelf te krijgen. (Van Maanen, 2010)

2.4 THEORETISCHE VERANTWOORDING VAN DE METHODE

Welke interventies zijn geschikt om zelfcontrole te bevorderen? In de literatuur is duidelijk geworden dat cognitieve gedragstherapie de juiste richting geeft bij het selecteren van welke training en bijbehorende interventies ik wil inzetten tijdens mijn onderzoek. Het uitgangspunt is dat wat mensen voelen en hoe ze zich gedragen, bepaald wordt door wat zij denken.

Verbaliseren, taal, visualiseren en structuur zijn belangrijke principes om te hanteren bij het aanleren van zelfcontrole.

De interventie 'Stop Denk Doe' methode zal worden ingezet om de onderzoeksvraag te beantwoorden. Naast deze aanpak leren kinderen vaardigheden die een bijdrage leveren aan het hebben van zelfcontrole. Het heeft een duidelijke structuur, een sterk pedagogisch aanbod en het biedt positieve bekrachtiging.

De 'Stop denk doe' methodiek staat beschreven in het programma Remweg. (Koning Krol & Weler, 1999).

De 4 lampjes- vragen in Remweg zijn gebaseerd op oorspronkelijke leerprincipes van Meichenbaum. Hij heeft een zelfinstructiemethodiek ontwikkeld. Deze methode helpt het kind en begeleider om stap voor stap het denkproces te ontwikkelen.

In dit programma staan vijf denkstappen centraal, deze stappen zorgen ervoor dat kinderen zichzelf vragen leren stellen. De stappen zijn gemakkelijk te onthouden en bieden steun. Dit om het denkproces bewust te kunnen sturen. Hiermee leren de kinderen een basishouding aan te nemen.

Verbaliseren: Het kind leert zijn gehele denken in al zijn stappen te verwoorden.

1. wat moet ik doen ? (probleemoriëntatie en probleemdefinitie)
2. hoe kan ik het doen ? (bedenken van een oplossingsstrategie)
3. gebruik ik mijn plan ? uitvoeren van een oplossingsstrategie)
4. hoe heb ik het gedaan ? (evaluatie van de oplossingsstrategie)

Figuur 2, Visualiseren, elke fase wordt ondersteund door pictogrammen

Mijn interventie is erop gericht dat het kind zich met behulp van cognitief modelleren, innerlijke taal eigen maakt waarmee problemen stapsgewijs kunnen worden opgelost. De trainer demonstreert (modeling) door tijdens de taakuitvoering hardop te denken een aantal vaardigheden, zoals propositionele kennis ('wat moet ik doen?'), procedurele kennis (hoe het te doen) en conditionele kennis (wanneer en waarom het te doen?)(Van der Wolf en Van Beukering , 2011).

Het gaat voornamelijk om de kwaliteit van het proces waarmee een kind naar de oplossing toewerkt. Door het stellen en beantwoorden van de vragen leert het kind zijn denken en handelen te sturen.

Tijdens mijn onderzoek zal ik door het aanleren van deze stappen, een appèl doen op het eigen verantwoordelijkheidsgevoel van de onderzoeksgroep. Gezien de culturele achtergrond van de onderzoeksgroep vind ik dat deze methodiek een bijdrage levert aan een actief leerproces.

2.4.1 LEEFSTIJL

Onze methode 'Leefstijl ' heeft een ondersteunde taak tijdens het onderzoek. Zij bieden voor impulsieve kinderen, de stoplichtmethode (Stop – kalmeer Ga door) aan.

2.4.2 MODEL – LEREN

Tijdens het lezen van de theorie kom ik tegen dat impulsieve kinderen structuur van buitenaf nodig hebben. Het model- leren is een onmisbaar onderdeel van de training. Het is een techniek om kinderen 'nieuw' gedrag aan te leren. De leraar demonstreert het leerproces. Dat doet hij o.a. door 'self talk' (innerlijke zelfspraak). Hij verwoordt expliciet de eigen gedachten bij het uitvoeren van de activiteit. (Van der Wolf en Van Beukering, 2011).

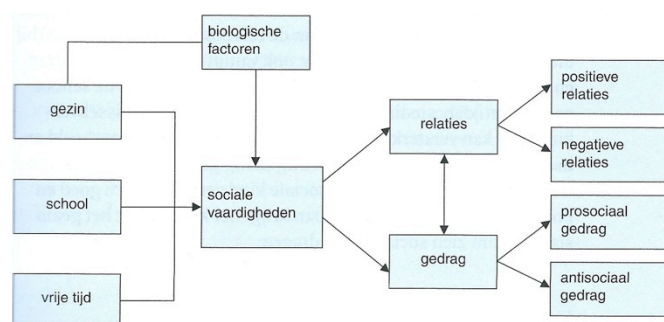
Dit betekent dat ik zal fungeren als model, het kind kijkt toe en luistert.

Dit ziet er als volgt uit:

1. *cognitieve modeling*; Het kind kijkt toe hoe een volwassene, tegen zichzelf pratend, hardop denkend, de taak uitvoert
2. *overt, external guidance*; Het kind voert de taak uit, onder leiding van een volwassene die voortdurend instructies geeft
3. *overt self - guidance*; Het kind voert de taak uit, terwijl het zichzelf hardop instructies geeft
4. *faded, overt self guidance*; Nu fluistert het kind
5. *covert self – instruction*; Uitsluitend gebruik maken van innerlijke taal

2.5 HOE DRAAGT DEZE METHODIEK BIJ AAN HET ONTWIKKELEN VAN SOCIAAL COMPETENT GEDRAG?

Voor mijn onderzoek is het interessant om te weten wanneer men een kind sociaal competent noemt en hoe sociaal competent gedrag tot uiting komt. Door de training is er een kans dat wat het kind leert invloed heeft op sociale competentie vergroot. Tijdens de basisschoolperiode leren kinderen in de groep, zich sociale vaardigheden eigen te maken. In het schema hieronder is af te lezen op welke gebieden het hebben van sociale vaardigheden invloed heeft.

Figuur 1.1 Schema Sociale ontwikkeling

Figuur 3, De sociale ontwikkeling (Van der Ploeg, 2011)

We spreken van een geslaagde sociale ontwikkeling als (Van der Ploeg, 2011):

- ❖ kinderen goed met andere kinderen omgaan, samen spelen, samen werken en samen delen
- ❖ in staat zijn alledaagse bij de leeftijd passende problemen (lastige situaties en conflicten) op te lossen.

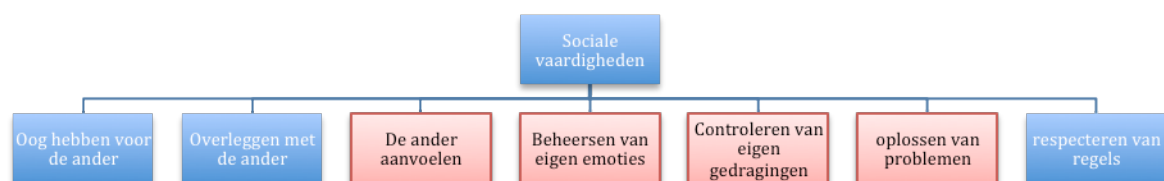
Deze vaardigheden noemen we sociale competentie. Deze kinderen vertonen sociaal gedrag, dit komt altijd in uiting in relatie met anderen. Het kind bezit het vermogen om adequaat te handelen in sociale situaties. Sociale competentie kan gezien worden als een soort graadmeter voor de omgang met leeftijdgenoten

Voor kinderen in de basisschoolleeftijd gaat het om een zevental basisvaardigheden.

Van der Ploeg (2011) geeft aan dat als kinderen deze vaardigheden stap voor stap leren beheersen, dan zijn zij goed in staat om succesvol met andere kinderen om te gaan en deel te nemen aan activiteiten in groepsverband.

In figuur 4 kan men zien dat de vaardigheid zelfcontrole (het controleren van eigen gedragingen) behoort bij de zeven sociale vaardigheden die een kind moet beheersen, voor het afsluiten van een geslaagde sociale ontwikkeling.

Figuur 4 Overzicht van de zeven sociale vaardigheden, die passen binnen de leeftijdsgroep van acht tot twaalf jaar (Van der Ploeg, 2011).

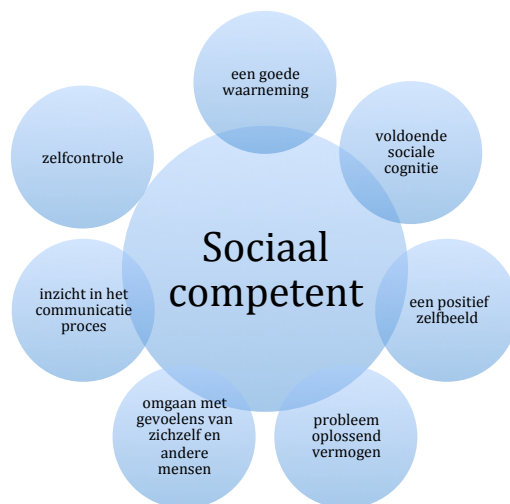

Uit het schema is op te maken dat vier vaardigheden betrekking (roze kleur) hebben op het begrip zelfcontrole. Het controleren van eigen gedragingen (zelfcontrole) is een op zichzelf staande vaardigheid. Uit de geraadpleegde literatuur blijkt dat het beheersen van zelfcontrole een ontwikkelingstaak is wat kinderen in de basisschoolleeftijd moeten beheersen.

Naast het beantwoorden van de onderzoeksvraag, bekijk ik in hoeverre het bieden van extra ondersteuning op het gebied van zelfcontrole, samenhangt met het versterken van het zelfvertrouwen. Het zelfstandig kunnen oplossen van problemen, zorgt ervoor dat het kind durft te vertrouwen op eigen mogelijkheden. Een kind dat controle heeft over zijn eigen daden, zal zich competent voelen. Het gevoel van eigenwaarde wordt versterkt omdat het kind door eigen toedoen, een situatie heeft kunnen veranderen.

2.5.1 HOE STIMULEER JE DE SOCIALE ONTWIKKELING VAN EEN KIND?

Door het lezen van de theorie heb ik een goed beeld van alle voorwaarden die belangrijk zijn om tot sociaal competent gedrag te komen.

Figuur 5 Sociale competentie

Door het verkennen van al mijn deelvragen heb ik veel facetten in kaart gebracht, die nodig zijn om sociaal competent gedrag te vertonen. In de Stop Denk Doe training is er veel aandacht voor de aspecten, probleem oplossingsvaardigheden, denken over probleemsituaties en zelfcontrolestrategieën.

De Stop Denk Doe training leert kinderen hoe ze goed met elkaar kunnen omgaan, emoties reguleren en in staat zijn lastige situaties en conflicten op te lossen die passen bij de leeftijd. Deze aspecten zijn belangrijk om de sociale ontwikkeling te doen slagen. Voor onze populatie leerlingen is dat van essentieel belang, om een goede toekomst te kunnen opbouwen.

De kern van mijn onderzoek is competenties van leerlingen vergroten, door het laten opdoen van succeservaringen. De literatuurverkenning was zeer verrijkend. De consequenties voor dit onderzoek zijn te lezen in hoofdstuk 3, plan van aanpak.

Hoofdstuk 3 Plan van aanpak

3.1 ANALYSE

Uit de analyse van de praktijk kwam voort dat een aantal leerlingen, zelfcontrole tekorten heeft, en een sterke behoefte aan sturing op het gebied van het oplossen van problemen. Hun lage impulsbeheersing zorgt er o.a. voor dat zij vaak vanuit hun eigen beleving reageren en geen rekening houden met anderen of signalen die worden aangegeven. Opvallend is dat sommige kinderen tijdens gesprekken wel goed oplossingen kunnen aandragen, maar dit niet kunnen toepassen.

Uit hoofdstuk twee komt het volgende beeld naar voren rond zelfcontrole, het gaat om het vermogen om impulsen onder controle te houden en zo te reguleren dat het gedrag passend aansluit bij een situatie. (Van der Ploeg, 2011). Voor een adequate sociale ontwikkeling is het belangrijk dat kinderen(basisschoolleeftijd) over zelfcontrole beschikken. In theorie komt het erop neer dat een bepaalde set vaardigheden, noodzakelijk zijn voor sociaal effectief gedrag. Het beheersen van zelfcontrole behoort tot een van die vaardigheden. Voor de opzet van mijn praktijkonderzoek betekent dit dat ik met een aantal kinderen ga werken aan het aanleren van vaardigheden die hem of haar in staat stellen op een adequate wijze om te gaan met leeftijdsgenoten en conflicten. Tijdens deze bijeenkomsten leren kinderen de Stop Denk Doe methodiek aan.

In mijn verbeteracties in het kader van dit praktijkonderzoek ga ik aan de slag met de volgende vraag:

Wat is het effect van de methode Stop Denk Doe op de impulsbeheersing van vier leerlingen in de leeftijdscategorie (8 t/m 9 jaar) en hoe draagt deze methodiek bij aan het zelfvertrouwen, zoals deze door de leerling gewaardeerd wordt.

In dit onderzoek vervul ik twee rollen, als trainer en coach. Gedurende acht weken train ik vier kinderen in allerlei vaardigheden rondom het thema zelfcontrole. Als coach maak ik gebruik van de 'krachten' van kinderen om een doel te bereiken en helpen te ontwikkelen, zodat zij zelfstandig en op de juiste manier de aangeleerde vaardigheden kunnen toepassen. Door kinderen oplossingsgericht te coachen hoop ik deze vier leerlingen te doen inzien, wat wel werkt.

3.2 HOOFDDOEL

Keuze voor het uitvoeren van de Stop Denk Doe methode is gebaseerd op het feit dat deze interventie zich richt op het vergroten van sociale vaardigheden van kinderen. Het doel waar ik aan ga werken binnen mijn plan van aanpak is om kinderen aan te leren om beter na te denken voordat ze tot handelen komen, het versterken van de cognitieve zelfcontrole. De methode richt zich op het verminderen van antisociaal gedrag van de gesignaleerde kinderen.

3.3 DE ONDERZOEKSGROEP

De groep bestaat uit twee meisjes en twee jongens en zijn naast het feit dat zij uitvallen volgens het leerlingvolgsysteem geselecteerd op basis van het feit dat zij met enige vorm van sturing kunnen 'reflecteren'. Er is gekozen voor begeleiding buiten de groep. In deze individuele setting verwacht ik dat de training meer effect zal opleveren omdat ik kinderen beter kan begeleiden in het verschaffen van inzicht in het effect van hun gedragingen.

Ik heb ervoor gekozen om de leerlingen aan te duiden met letters.

Leerling A (m); De drukke leerling

Een leerling van 9 jaar en 7 maanden. Leerling A is een druk kind. Hij is zeer beweeglijk en heeft een lage spanningsboog. Hij is sociaal emotioneel nog erg jong, zeer speels en impulsief. Zijn ouders (vader is hoogbejaard) beheersen de Nederlandse taal niet en tonen weinig betrokkenheid.

Leerling B (m); de explosieve leerling

Een leerling van 9 jaar en 5 maanden. Leerling B is een leerling die vanwege het vertonen van veel Adhd kenmerken, zoals een lage concentratie , motorische onrust,, impulsiviteit en explosief gedrag is aangemeld voor de consultatie. Zijn ouders zijn zeer betrokken.

Leerling C (v); de gevoelige leerling

Een leerling van 9 jaar en 1 maand. Leerling C is een heel gevoelig meisje. Zij heeft een zeer sterk karakter en is niet in staat om compromissen te sluiten met klasgenoten. Tijdens een ruzie kan zij zichzelf niet beheersen en is zij niet in staat om tot goede oplossingen te komen.

Leerling D (v); de ongeconcentreerde leerling

Een leerling van 9 jaar en 6 maanden. Leerling D heeft geen tot weinig zelfcontrole op gedrag. Haar impulsieve houding zorgt voor veel problemen op het gebied van werkhouding en gedrag. Ze raakt snel geprikkeld en schreeuwt dan de hele boel bij elkaar. Haar ouders zijn betrokken en staan 'open' voor hulp.

3.4 DE ONDERZOEKSOPZET EN ONDERZOEKSMIDDELEN

Sociale competentie wordt op meerdere niveaus gemeten om een compleet, objectief en valide beeld te krijgen van de onderzoeksgroep .

Ik zal de volgende succescriteria hanteren, die zijn opgebouwd uit meerdere instrumenten.

- ❖ het meetinstrument 'Zien'
- ❖ cirkelgesprek kinderen (formuleren van eigen doelen)
- ❖ gesprek met ouders van de onderzoeksgroep
- ❖ zelfrapportage lijst ORS(Hoe gaat het met jou?)
- ❖ zelfrapportage lijst SRS(Hoe vond je het hier vandaag?)
- ❖ observaties tijdens het plegen van de interventie
- ❖ tussen en eindevaluatie (vragenlijst) ouders
- ❖ eindevaluatie (vragenlijst) kinderen

Hieronder worden per paragraaf de verschillende instrumenten toegelicht. Ik maak hierin de onderscheid tussen mijn rol als trainer en coach.

3.4.1 HET LEERLINGVOLGSYSTEEM ZIEN

Voor het onderzoek heb ik het leerlingvolgsysteem 'Zien' afgenomen. Dit meetinstrument verwijst voor het bevorderen van de impulsbeheersing, de Stop Denk Doe methodiek. Met dit instrument wil ik bekijken wat de ontwikkelbehoeften van mijn leerlingen zijn op sociaal –emotioneel gebied.

Het leerlingvolgsysteem 'Zien' hanteert vijf vaardigheidsdimensies. Deze vaardigheden zijn direct te beïnvloeden leerling kenmerken, die men nodig heeft om op een adequate manier de sociale – emotionele ontwikkeltaken te volbrengen.

Voor het bereiken van het doel van mijn onderzoek is het relevant om drie vaardigheidsdimensies te bekijken. Inlevingsvermogen is nodig om te kunnen afstemmen op behoeften van anderen. Sociale flexibiliteit toont aan of de leerling zelfredzaam is in wisselende sociale situaties en impulsbeheersing toont aan of de leerling zijn gedrag kan controleren tijdens contacten met anderen.

3.5 DE ONDERZOEKSOPZET EN ONDERZOEKSMIDDELEN

Mijn activiteiten zijn naast het trainen van vaardigheden, ook gericht op het coachen van leerlingen en stimuleren van ouderbetrokkenheid

3.5.1 CIRKELGESPREKKEN

Als coach wil ik de kinderen graag oplossingsgericht begeleiden omdat ik ervan overtuigd ben dat als je benadrukt wat kinderen al goed kunnen, betere resultaten zult bereiken. Oplossingsgerichte gespreksvoering heeft tot doel de ander te helpen eigen oplossingen te formuleren en in de praktijk te brengen.

(Cauffman en Van Dijk, 2009).

Het stimuleren om naar kleine successen (zelfbeoordeling) te kijken is een belangrijke voorwaarde om over zelfcontrole te bevorderen. Ik gebruik het format van de cirkelgesprekken(bijlage 2) om in samenwerking met het kind op zoek te gaan naar oplossingen. Er zullen twee meetmomenten plaatsvinden.

- A) Tussenevaluatie van de cirkelgesprekken (zijn er vorderingen gemaakt, moet het plan aangepast worden) in week 23.
- B) Eind evaluatie cirkelgesprekken (heb ik mijn doel behaald) en vragenlijst evaluatie van de training (wat heeft Stop Denk Doe mij opgeleverd).

3.5.2 OUDERBETROKKENHEID

Ik wil graag ouders aanmoedigen om positief betrokken te zijn bij hun kind. De training zal meer effect opleveren als kinderen weten dat ouders er achter staan. Ouders kunnen aangeven wat hun verwachtingen zijn en hoe zij de onderwerpen van de training waarderen. Daarnaast zullen er twee meetmomenten plaatsvinden.

- A) vragenlijst tussenevaluatie in week 23
- B) vragenlijst eindevaluatie in week 26

Ouders kunnen aangeven in hoeverre zij ontwikkelingen hebben geconstateerd. Om ouders op de hoogte te houden van alle activiteiten krijgen de kinderen een map met alle 'stof' die we behandelen(ouderbrieven) mee naar huis. Zie bijlage 3 en 4

3.5.3 OUTCOME RATING SCALE (ORS) EN SESSION RATING SCALE (SRS)

Als aanvulling op de training krijgt het aspect 'zelfbekrachtiging' een belangrijke plaats door kinderen hun eigen 'progressie' te laten meten. Structurele aandacht voor wat er al goed gaat, moet positieve zelfevaluatie van deze kinderen bevorderen.

Voor het meetbaar maken van veranderingen, zal ik gebruikmaken van zelfrapportagelijsten.

Ik heb deze vragenlijsten qua inhoud aangepast zodat ze aansluiten bij de training. Het gaat om de volgende zelfrapportagelijsten (Duncan, 2004):

'Child Outcome Rating Scale': Hoe gaat het met jou?

Het kind boordeelt terugkijkend op afgelopen week, hoe het is gegaan op verschillende gebieden (individueel, thuis, op het schoolplein, in de klas) met de Stop – Denk – Doe stappen. Op een lijn van tien centimeter wordt een streepje geplaatst. Hoe meer het streepje naar links geplaatst wordt, hoe slechter het gaat.

'Child Session Rating Scale': Hoe vond je het vandaag hier?

Hier wordt de therapeutische relatie beoordeeld. Er wordt naar vier aspecten gevraagd:

- Relatie, voelt het kind zich gehoord en begrepen
- Doelen en onderwerpen van de training
- Aanpak van de trainer, sluit dit aan bij beleving van het kind
- Beoordelen van de inhoud van de training

Ook hier wordt op een lijn van 10 centimeter een streepje geplaatst.

Bronvermelding: www.heartandsoulofchange.com geraadpleegd op 7 maart.

De originele lijsten zullen in de bijlage 5 en 6 te vinden zijn.

3.6 MIJN ROL ALS COACH

Voor het uitvoeren van de interventie is mijn rol als trainer en coach zeer belangrijk. In een notendop komt het erop neer dat ik kinderen onderstaande vaardigheden aanleer.

In de Stop Denk Doe training komt het volgende aan bod:

Figuur 6, de Stop Denk Doe training

3.6.1 MODEL – LEREN

Tijdens het geven van de training zal ik mij concentreren op de interactie met het kind en het proces. Gezien de populatie van de school betekent dit dat het essentieel om in de training aandacht te besteden aan communicatieve vaardigheden zodat hun sociale redzaamheid vergroot wordt. Het model – leren is een goed middel om deze vaardigheden aan te leren.

3.6.2 ZELFSpraak

'Ik ben een topper'

Bij zelfspraak, produceer je allerlei gedachten, die verbaal tot uiting komen, het is eigenlijk tegen jezelf praten. Volgens Van Maanen (2010) vertelt het hoe het kind over zichzelf en de ander denkt.

Om een positieve invloed hierop uit te oefenen maak ik gebruik van het oppepboek 'Ik ben een topper'. Deze boeiende verhalen uit het boek (geheimen van de toppers) gebruik ik als instrument om kinderen meer inzicht te geven over henzelf. Deze verhalen gebruik ik als inleiding van iedere training.

3.6.3 POSITIEVE FEEDBACK

Ik gebruik mijn observaties om feedback te kunnen geven op de sociale interacties die plaatsvinden. Er wordt zoveel mogelijk gekeken naar positieve gevolgen van hun handelingen, voor zichzelf en anderen. Op basis hiervan worden ze begeleidt in het maken van gedragskeuzes.

3.7 SCHEMATISCHE WEERGAVE VAN HET ONDERZOEK EN/OF TIJDSPAD

Om daadwerkelijk effect te merken heeft de nulmeting ruim voor het onderzoek plaatsgevonden, in week 16. Ik start in week 19 met het praktijkonderzoek. De nameting zal afgenomen worden in week 26. De Stop Denk Doe training duurt standaard acht bijeenkomsten. De training wordt feestelijk afgesloten en kinderen ontvangen een diploma, zie bijlage 7

Tijdspad	Bijeenkomst	Centraal	Inleiding Ik ben een Topper
10 mei	Individuele cirkelgesprekken	Onderwijsbehoefte van de leerling	n.v.t
11 mei	Bijeenkomst 1	Stoppen, goed kijken en luisteren	Geheim 1: Je bent goed zoals je bent
18 mei	Bijeenkomst 2	Stoppen, goed kijken en luisteren Oudergesprekken	Geheim 2: Geven en ontvangen
25 mei	Bijeenkomst 3	Hardop denken	Geheim 3: Omgaan met kritiek

1 juni	Bijeenkomst 4	Onderkennen van een probleem en het maken van een plan Stop, wat moet ik doen? Hoe kan ik het doen?	Geheim 4: Omgaan tegenslag
8 juni	Bijeenkomst 5	Uitvoeren en evalueren van het bedachte plan. Gebruik ik mijn plan? Hoe heb ik het gedaan?	Geheim 5: Loslaten
15 juni	Bijeenkomst 6	De vier vragen bij sociale conflictsituaties aan de orde	Geheim 6: Vriendschap
22 juni	Bijeenkomst 7	De vier vragen bij sociale conflictsituaties aan de orde	Geheim 7: weten wat je wilt
29 juni	Bijeenkomst 8	Feestelijke afsluiting Doelstellingen worden geëvalueerd De kinderen ontvangen een getuigschrift.	Geheim 8: Een wens doen

Hoofdstuk 4 Uitvoering en resultaten

Mijn motto sluit aan bij de insteek van mijn onderzoek dat zich richt op kinderen zelf laten nadenken over hun gedrag en handelen in plaats van je te richten op de ander. In dit deel zullen de bevindingen van het onderzoek gepresenteerd worden.

4.1 DE SAMENSTELLING VAN DE ONDERZOEKSGROEP

Op 16 april 2011 heb ik het meetinstrument 'Zien' per leerling ingevuld.

De groepskaart (uitslagen op groepsniveau) vormt het uitgangspunt. Zorgwekkende signalen zijn uitval op de graadmeters betrokkenheid of welbevinden. Deze scores geven het signaal af om verder onderzoek te doen. De onderzoeksgroep valt uit op:

Leerling A scoort op welbevinden (3,5), voor betrokkenheid (1,1), zorgwekkend.

Leerling B scoort voor welbevinden (3,0), voor betrokkenheid (1,1) erg laag.

Leerling C scoort voor betrokkenheid (2,0) en voor welbevinden (1,8), zorgwekkend !

Leerling D scoort voor betrokkenheid (1,0) en welbevinden (3,0)

Figuur 7, nulmeting Zien graadmeters Betrokkenheid en Welbevinden in week 15 ,

Een niveauwaarde tussen 0 tot 2 betekent dat de leerling behoort tot de 25% laagst scorende leerlingen op deze categorie.

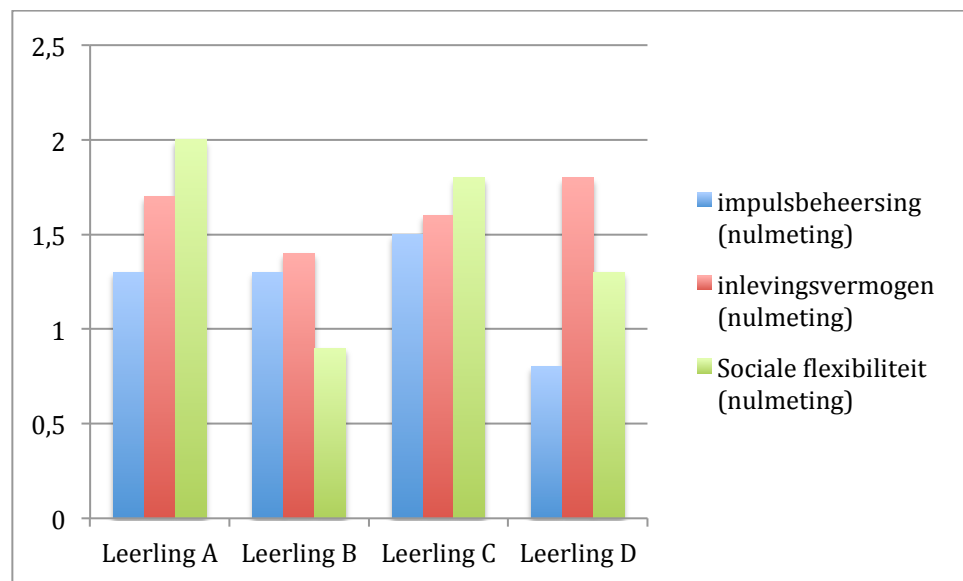
Analyse groepskaart

De scores van de onderzoeksgroep liggen onder het gemiddelde. Het valt op dat er een duidelijk verband is met de lage scores voor betrokkenheid. De impulsiviteit van Leerling A, B en D zorgt ervoor dat ze prikkels van buitenaf niet kunnen buitensluiten. Deze drie leerlingen zijn ontzettend impulsief in gedrag en uiten daarvan, zeer beweeglijk en gevoelig voor prikkels. Opgemerkt moet worden dat leerlingen A,B en D voor de graadmeter, Welbevinden goed scoren.

Leerling C, heeft een hogere score voor betrokkenheid en scoort laag op welbevinden. De leerling geeft aan dat haar klasgenoten niet altijd leuk met haar omgaan. Zij vertoont in conflicten vaker impulsief gedrag. Verder is zij beter in staat dan de andere drie leerlingen om impulsen te kunnen beheersen.

4.1.1 DE NULMETING

Na de lage uitslagen van de graadmeters betrokkenheid en welbevinden. Heb ik de gegevens van de andere vaardigheidsdimensies nader onderzocht.

Figuur 8, Nulmeting dimensies inlevingsvermogen, impulsbeheersing en sociale flexibiliteit in week 15

De leerlingen zijn op al deze drie dimensies zwak. Zorgelijk zijn de resultaten van leerling B, hij is dan ook het minst sociaal flexibel. Hij scoort het laagst op impulsbeheersing. Opvallend is dat hij qua inlevingsvermogen hoger scoort, verklaring hiervoor is dat hij ondanks zijn explosieve gedrag, zeer behulpzaam en aardig is tegen klasgenoten.

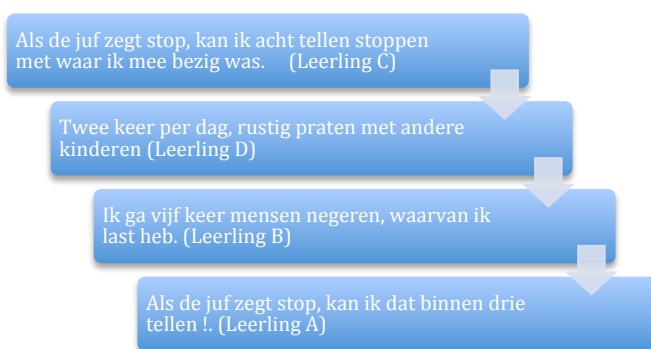
De resultaten op het gebied van impulsbeheersing, zijn zorgelijk, leerling D, beschikt over zeer weinig zelfcontrole, waardoor haar contact met leeftijdsgenoten verstoord is.

De sterke punten van Leerling A, B en D liggen op sociaal initiatief, spontaan contact maken. Zij moeten begeleiding krijgen om op de goede manier contacten met anderen te maken.

Een sterk punt van leerling C ligt op sociale autonomie (eigenheid van de leerling). Zij scoort op sociaal initiatief matig en moet leren hoe ze goede contacten kan maken en onderhouden

4.2 CIRKELGESPREK KIND

Uit de *Cirkelgesprekken* zijn de belangrijkste doelen van de training geformuleerd door de onderzoeksgroep. Zij willen het volgende graag leren:

Figuur 9, doelen cirkelgesprekken

Tijdens deze intake gesprekken waren alle vier leerlingen enthousiast over de inhoud en het belang van de training. De kinderen waren zich bewust van hun tekortkomingen, ze realiseren zich dat ze doordat zo druk zijn, dingen doen, zonder daar eerst goed over hebben nagedacht. Dit zijn mooie ontwikkelingen op weg naar de eerste stappen om tot verandering te komen.

Alle vier leerlingen hebben realistische doelen opgesteld.

Qua niveau van reflecteren zijn leerling B en D iets verder. De andere twee (A en C) hebben veel sturing nodig. Zij vinden het nog moeilijk om hun tekortkomingen om te zetten in wat je wel wilt (je wensen). Leerling A is het zwakst in reflecteren en heeft het minst zicht op wat hij kan.

In het traject van de training wordt progressie gemeten, gericht op het persoonlijke doel. Op 8 juni 2011 heeft er met alle (4) kinderen een tussenevaluatie plaatsgevonden. De kinderen geven aan vorderingen te maken en dagen zichzelf uit door de doelen aan te passen.

4.2.1 OUDERBETROKKENHEID

Onze ouders zien school vaak als een apart instituut, zij zijn niet gewend om betrokken te worden bij schoolse zaken. Vanuit de overtuiging dat ouders ook belangrijke leraren zijn voor hun kind heb ik met de ouders van leerlingen B,C en D gesprekken gevoerd. De ouders van leerling A reageerden niet op de uitnodiging. Ik heb vragen uit de observatielijst impulsiviteit afgenomen om te kijken of onze 'kijk' op het kind matcht. Een ingevulde lijst (niet genormeerd, zie bijlage 8) geeft een globale indruk van het gedrag van het kind.

Bevindingen oudergesprekken:

Alle ouders gaven aan het impulsieve gedrag van hun kind te herkennen. Op het gebied van schoolse taken geven de ouders aan, weinig zicht te hebben op de concentratie van hun kind.

Oplossingsgerichte gesprekken met ouders:

De uitgangspunten van de training werden gewaardeerd door ouders. Zij gaven o.a. dat het prachtig is wat je doet met de kinderen. Alle ouders vinden de sociale kant van hun kind een 'kracht'.

Veranderwensen:

Het valt mij op dat de doelen van ouders sterk overeen komen met de doelen van de kinderen. Deze liggen op het gebied van concentratie, omgaan met uitgestelde aandacht en rustig leren praten.

4.3 HET GEBRUIK VAN DE METHODE 'STOP DENK DOE'

In dit deel zal per training kort beschreven worden welke vaardigheden aan bod kwamen en hoe de uitvoering van mijn praktijkonderzoek verlopen is. Hierin zullen de ervaringen van de leerlingen en observaties gedurende het onderzoek een belangrijke plaats innemen. De onderzoeksgroep staat bekend onder de naam Master Toppers (zelf bedacht).

Alleen de hoofdlijnen zullen worden weergegeven, voor het uitgebreide verslag, zie bijlage 9.

Bijeenkomst 1: Stop, kijk en luister

Uitspraak leerling A: Soms Stop ik niet en ga ik verder

Stoppen is een belangrijke voorwaarde voor het hebben van zelfcontrole.

De grootste bevindingen uit Bijeenkomst 1 en 2 zijn het feit dat alle kinderen grote moeite hadden met de vaardigheid 'Stoppen'. Dit was te merken aan de oefeningen, het niveau was erg laag. De leerlingen hadden ook veel moeite met de overgangen van activiteit. Ik realiseer mij dat zij veel problemen hebben om flexibel van de ene naar de andere activiteit over te schakelen. Impulsiviteit van de onderzoeksgroep is zeer hoog. Ze vergeten instructies snel. De onderdelen kijken en luisteren gaan beter. Kinderen kunnen zich beter focussen en concentreren.

Voor het stimuleren van het nauwkeurig luisteren, heb ik het praatstokje ingevoerd het viel mij op dat kinderen hier veel steun aan hadden en het gaf meer structuur aan onze gesprekken.

Bijeenkomst 2: Stop, kijk en luister in alledaagse situaties

Uitspraak Leerling D: In de laan, schelden ze mij soms uit, ik loop weg en ga afkoelen in de hal, dan doe ik iets voor mezelf en dan ga ik terug.

In deze tweede bijeenkomst valt het me op dat kinderen het belang van stoppen kunnen aangeven. Zij geven als voorbeeld, het belang aan van het kunnen stoppen bij een ruzie. Het model – leren kwam ook aan bod. Ik merk dat kinderen hier steun aan hebben, zij zien bijvoorbeeld hoe ik hardop mezelf laat stoppen en proberen dit na te bootsen.

Maar als zij de oefening zelf moeten uitvoeren vergeten alle vier, zichzelf te stoppen, eerst de instructie te lezen, dan pas aan de gang te gaan. Het nauwkeurig kijken wordt hier minder gehanteerd.

Ik constateerde dat het stoppen (uit zichzelf) nog te hoog gegrepen was, dus ik moest hier meer sturing aan geven. Ik heb toen besloten om deze vaardigheden ook in de klas te oefenen.

Bijeenkomst 3: Hardop denken (basisvaardigheid)

Uitspraak leerling D: Als ik iets niet snap, dan zeg ik tegen mezelf 'wat moet ik doen', niet heel hardop, maar in m'n hoofd'.

De jongens en meisjes werden apart getraind, het oefenen in een individuele setting werkte beter en sneller. Het viel mij op dat de kinderen beter geconcentreerd waren. De kinderen hadden ook met deze vaardigheid veel moeite. Het viel mij op, hoe snel ze beginnen met een opgave zonder eerst te kijken wat ze moeten doen. De meisjes zijn verbaal sterker zijn dan de jongens. Zij kunnen heel gedetailleerd aan geven wat zij doen en zich beter inleven in de situatie. De jongens slaan veel stappen van handelingen over, zijn onzorgvuldiger.

Bijeenkomst 4: ligt de nadruk op het onderkennen van een probleem en het maken van een plan om het probleem op te lossen

Uitspraak Leerling D: in de laan word ik gepest, ik loop weg en ik zeg 'Stop'.

In deze bijeenkomst kwamen de eerste twee stappen van de lampjes vragen aan bod. Leerling D herkende de stappen van het plan uit groep 4, dit leek op de beertjes – methodiek. In de rollenspelen kwamen alledaagse thema's naar voren. Het viel mij op dat dit vooral onveilige situaties zijn zoals 'iemand buiten sluiten'. Kinderen zijn niet bekend met deze werkvorm. Maar konden zich goed in het spel inleven. Ze blijven wel ontzettend veel sturing nodig hebben.

Bijeenkomst 5: uitvoeren en evalueren van het bedachte plan.

Uitspraak leerling D: Ik had het plan net niet in mijn hoofd

In deze bijeenkomst stonden stap 3 en 4 centraal. Ik heb veel aandacht besteed aan stap vier, evalueren van het plan. Via het model – leren heb ik laten zien hoe de leerlingen, de plannen kunnen toepassen. De meisjes doen serieuzer mee. Leerling A begint moeite te krijgen met de opdrachten. De onderzoeksgroep kan soms goede oplossingen bedenken, maar dit nog niet toepassen.

Bijeenkomst 6 en 7: gebruik van de vier vragen bij sociale (conflict) situaties

Uitspraak leerling C: Het gaat goed, niet echt super goed want anders zat ik hier niet'

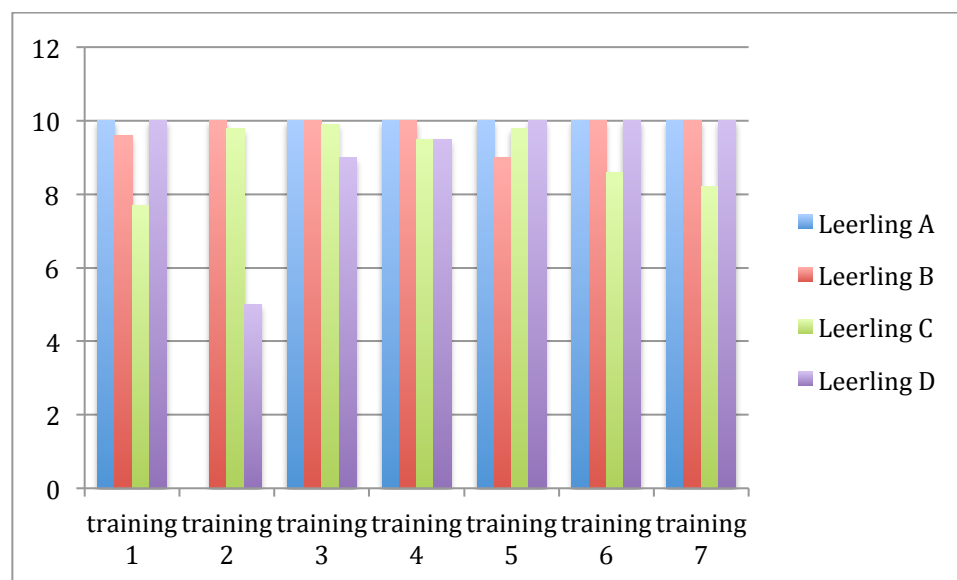
De koppeling tussen theorie – praktijk krijgt nu extra aandacht. Ik schrok soms van de manier van reageren van met name de jongens. Het valt mij op dat de meisjes in staat zijn rustig en vriendelijk te vragen of zij iets terug mogen. De jongens raken sneller boos als zij hun zin niet krijgen en reageren agressief. Hebben eerder een gevoel van machteloosheid.

Verder valt het mij op dat in het geval van tegengestelde belangen, de jongens sneller komen met een plan dat eerlijk en fijn is voor beide partijen: zij zijn sneller in staat om te matchen en stretchen. De meisjes gaan echt met elkaar in discussie en geven elkaar opdrachten in plaats van een oplossing bedenken die voor beide eerlijk is. Dit verschil had ik nooit verwacht op te merken.

Bijeenkomst 7:

Elkaars plannen beoordelen niet op goed of slecht maar op eerlijk en fijn voor iedereen. Prachtig om te zien hoe de vaardigheden hardop denken, stoppen de revue passeren. De leerlingen laten zien bewuster te kunnen handelen in sociale situaties. De laatste bijeenkomst wordt geëvalueerd en feestelijk afgesloten.

Om een beeld te krijgen over de waardering van de onderzoeksgroep over de 8 trainingen, heb ik de scores van een vraag uit de van de Child Session Rating Scale ("Hoe vond je het vandaag hier?") uiteengezet. In onderstaand figuur (10) kan men aflezen wat de scores zijn op de stelling:

Figuur 10, Ik vond wat we vandaag hebben gedaan fijn.

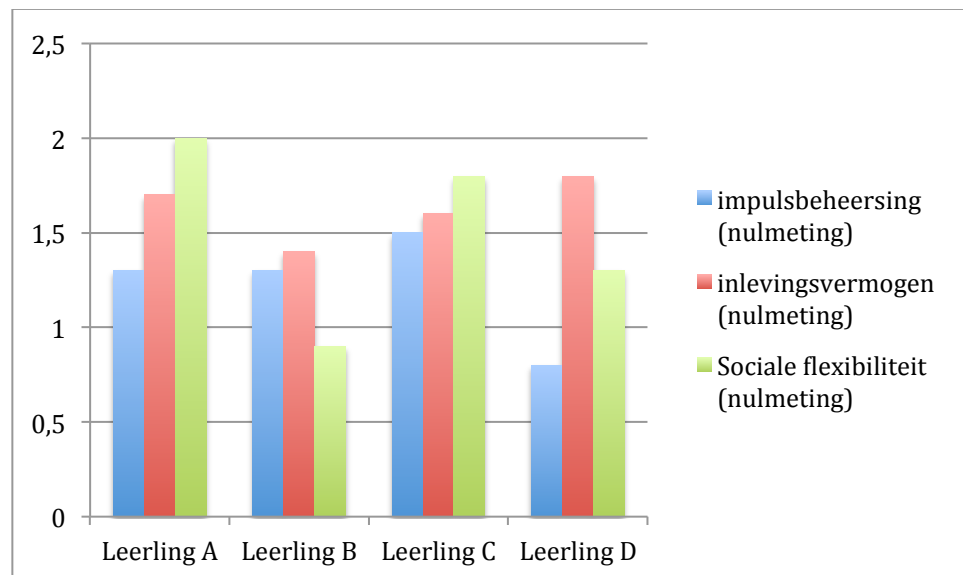
Opvallend dat over het algemeen de onderzoeksgroep de ingezette middelen voor het onderzoek hoog waarderen. Zij geven aan de activiteiten leuk te vinden. Ook de geheime boodschappen van de Toppers worden als 'leerzaam' ervaren.

4.4 NAMETING

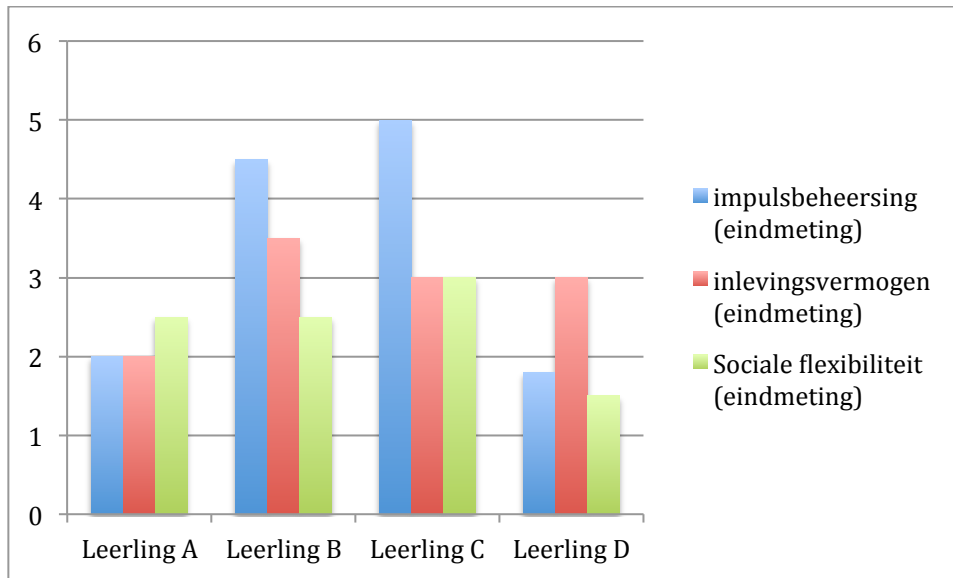
Uitspraak Leerling C: 'Ik heb soms zelfbeheersing'

Op 6 juli 2011 heb ik de vragenlijst van 'Zien' opnieuw afgenomen. Er is onder andere onderzoek gedaan naar het effect op de impulsbeheersing van de onderzoeksgroep. De resultaten van de eerste en tweede meting worden tegen elkaar afgezet.

4.4.1 ANALYSE NAMETING ZIEN

Figuur 11 : eerste meting april 2011

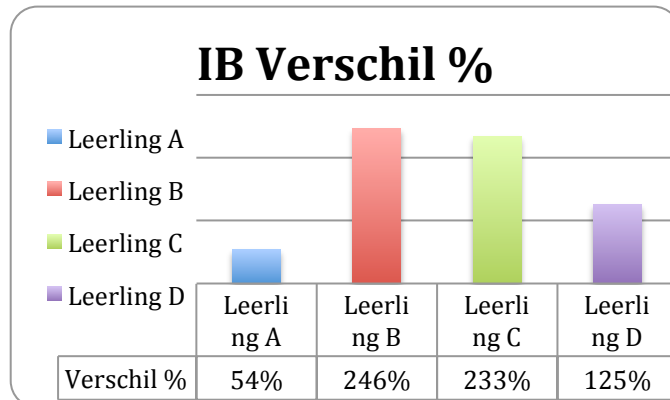

Figuur 12, tweede meting juli 2011

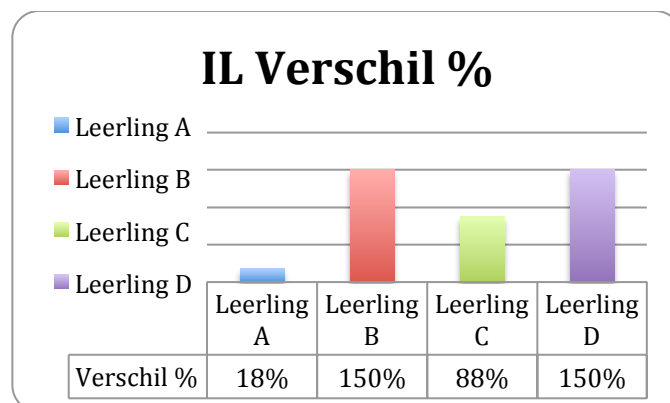
Er is onderzoek gedaan naar de effectiviteit van de methode Stop Denk Doe op de impulsbeheersing van de onderzoeksgroep. Tijdens de eerste meting (figuur 11) is er geconstateerd dat de onderzoeksgroep behoort tot de 25% laagst scorende leerlingen op drie dimensies (impulsbeheersing, inlevingsvermogen en sociale flexibiliteit). In de tweede meting (figuur 12) is een stijging te zien op alle drie dimensies bij alle vier leerlingen van de onderzoeksgroep.

De interventie heeft bij leerling A, B en C het meest effect gehad op de impulsbeheersing. Ten opzichte van de tweede meting laat (figuur 13) hoeveel procent de onderzoeksgroep gestegen is op de dimensies. Boven verwachting laat leerling B een groei zien van 246% en leerling C een groei van 233%. Leerling B en D vertoonden voor de interventie beide probleemgedrag maar laten zien dat zij een enorme groei te hebben gemaakt op alle drie dimensies. Leerling A is het minst gestegen, 54% voor impulsbeheersing. Een verklaring hiervoor kan zijn dat hij het minst zicht had op zijn eigen gedrag. De andere leerlingen waren hierin iets verder en zich bewuster van hun tekortkomingen. In de bijlage 10 is het overzicht te vinden van vooruitgang van iedere leerling, per dimensie.

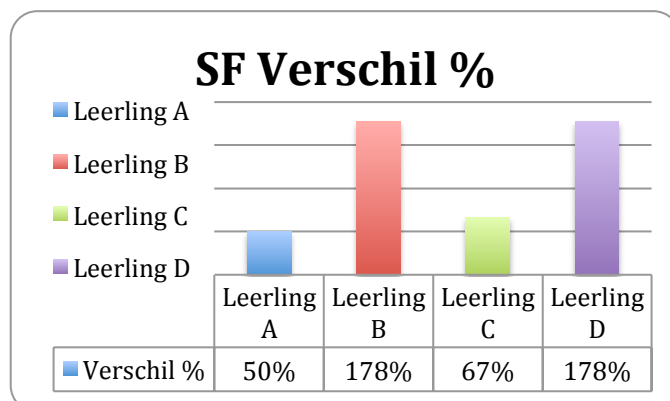
Het beoogde effect van handelen op de leerlingen is mooi zichtbaar in de resultaten, die laten zien dat zij door het volgen van een training, nieuwe vaardigheden onder de knie hebben gekregen, ieder in een eigen tempo en ontwikkeling. Welk effect dit heeft gehad op het gedrag van de onderzoeksgroep is te lezen in de volgende paragraaf.

Figuur 13, dimensie impulsbeheersing, tweede meting in juli 2011

Figuur 14, dimensie inlevingsvermogen, tweede meting in juli 2011

Figuur 15, dimensie sociale flexibiliteit, tweede meting in juli 2011

4.4.2 EFFECTEN V.D. INTERVENTIES

Uitspraak leerling D: Ik heb er het meest aan in de laan, als ik word uitgescholden loop ik weg en koel ik af.

Het leren van specifieke vaardigheden heeft geleid tot relevante uitkomsten.

De training richtte zich in het begin op de vaardigheid 'Stoppen'. Dit heeft opgeleverd dat de onderzoeksgroep, de grens van stop beter weet te bereiken. Ik merk dat de kinderen sinds de training vaker stil staan bij wat ze moeten doen en beseffen dat het 'oude gedrag' niet handig was. Ze zijn enorm gegroeid in het inzicht, dat je beter eerst kunt nadenken voordat je iets doet. De training is gericht op vaardigheden die passen binnen de ontwikkeling van het kind, toch was het niet gemakkelijk voor de onderzoeksgroep. Zij hadden veel behoefte aan het herhalen en oefenen van deze vaardigheid. Het 'stoppen', zichzelf afremmen tijdens conflicten of in de omgang met tegengestelde belangen is een groot winstpunt. De onderzoeksgroep zoekt het conflict niet op, maar kiest ervoor om niet overal meteen op te reageren.

Het effect van rollenspelen als orthopedagogisch hulpmiddel is enorm, kinderen hebben heel concreet ingezien wat je zou kunnen doen in verschillende sociale situaties.

Deze model – situaties zorgden voor het uitproberen en toepassen van het stappenplan, hierdoor was het effect van sociaal gedrag zichtbaar. Door de onderzoeksgroep te laten reageren op verschillende sociale situaties, hebben we geoefend hoe je signalen van anderen kunt interpreteren. Ze hebben op een positieve manier leren kijken naar wat je doet en de gevolgen daarvan. Hierdoor hebben ze ervaren wat werkt, door in gesprek te gaan weet de onderzoeksgroep nu welke plannen eerlijk en fijn zijn voor iedereen en wat het effect hiervan is. Door het leren van de vaardigheid 'stoppen' zijn leerling B en D beter in staat om deze buien af te remmen.

Tijdens de interventieperiode voelen zij bewust aan wanneer het nodig is om af te koelen. De grootste bevinding van dit onderzoek zit hem in het feit dat de leerlingen gedurende de interventieperiode bewust onbekwaam zijn geworden in het vertonen van sociaal gedrag. Het lukt nog niet altijd om sociaal competent gedrag te vertonen, maar de eerste stappen tot gedragsverandering is bewustwording. Kinderen beseffen nu dat ze je een keuze hebt in hoe je reageert. De onderzoeksgroep laat zien zichzelf beter te kunnen beheersen, over meer flexibiliteit en frustratietolerantie te beschikken, hierdoor is het anti-sociale gedrag afgenomen. In de praktijk lukt het soms om conflicten goed op te lossen, zonder externe hulp. Het vooraf aanvoelen wanneer een conflict dreigt vindt de onderzoeksgroep nogal lastig. In de gegevens van de nameting is af te lezen dat leerling C zich op dit moment voldoende wel bevindt (scoort nu voldoende).

4.4.3 VRAGENLIJSTEN KINDEREN

Eindevaluatie doelen, gewaardeerd door de kinderen

In het Plan van aanpak, hoofdstuk drie heb ik beschreven dat de training en doelen geëvalueerd zullen worden aan de hand van cirkelgesprekken met kinderen.

Als de juf zegt stop, kan ik acht tellen stoppen met waar ik mee bezig was
Leerling C is tevreden, het gaat goed maar nog niet perfect.

Zij geeft aan veranderingen te zien thuis, in de omgang met zusjes, als zij haar irriteren kan ze rustig drie tellen wachten en blijft ze veel rustiger. Ze geeft aan niet meer te schreeuwen maar rustig te vragen of ze ermee willen ophouden.

Twee keer per dag rustig praten met andere kinderen

Leerling D geeft aan vorderingen te maken in het eerlijk zijn tegen andere, zeggen dat ik iets niet leuk vind.. Ze geeft aan dat het niet altijd lukt om zich aan haar plan te houden, soms vergeet ze rustig te praten.

Ik kan de mensen waarvan ik last heb, vijf keer negeren

Leerling B geeft aan dat het goed gaat met zijn plan, hij had laatst nog een vervelende ervaring in het park. Hij werd gepest, werd kwaad, maar bleef kalm en dacht ik ga niet slaan anders kom ik in problemen.

Als de juf zegt stop, kan ik dat binnen drie tellen

Leerling A. geeft aan zijn doel goed te hebben afgesloten.

Hij vindt dat het vaak gelukt is om tien keer te stoppen. Maar er zijn ook dagen dat het niet gelukt is.

Figuur 16 laat een stijging zien van gemiddeld twee punten voor het beoordelen van eigen gedrag.

Ik geef mijn gedrag een:	11 mei 2011	29 juni 2011	Vershil:
Leerling C	6	9	Stijging van 3 punten
Leerling D	5	7	Stijging van 2 punten
Leerling B	6,5	7,5	Stijging van 1 punt
Leerling A	6	8	Stijging van 2 punten

Figuur 16, beoordeling van eigen gedrag

4.4.4 EINDEVALUATIE, GEWAARDEERD DOOR DE KINDEREN

De normering voor de vragenlijst wordt in letters (van de onderzoeksgroep) aangeduid. Een deel van de uitslagen wordt in dit deel gepresenteerd, de complete lijst is te vinden in de bijlag 11.

Ik gebruik de vier lampjes vragen om problemen op te lossen?

Leerling D: Ik vind het nog lastig om een plan te bedenken want soms, ondertussen krijg ik een stomp.

Leerling C: Een negen want ik gebruik het stappen plan met vier lampjes, heel vaak. Bijna altijd.

1	2	3	4	5	6 A/B	7 D	8	9 C	10
---	---	---	---	---	-------	-----	---	-----	----

Figuur 17, vragenlijst kind, eindevaluatie training

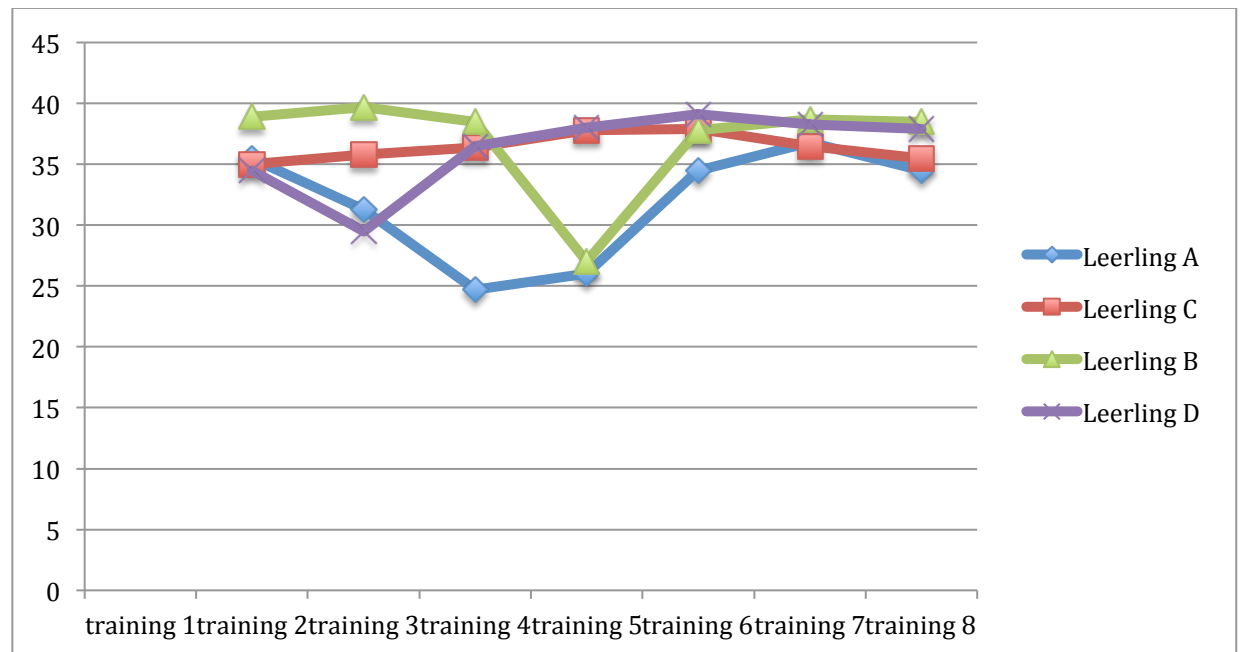
Analyse vragenlijst eindevaluatie leerlingen:

Het is verbazingwekkend hoe goed de onderzoeksgroep terug kan kijken op het eigen leerproces. In de evaluatie is duidelijk zichtbaar hoe kinderen zich ontwikkeld hebben op het gebied van reflecteren. Uit de vragenlijsten is op te maken dat de onderzoeksgroep eerlijk en kritisch staat tegenover zichzelf. In hoofdstuk twee heeft u kunnen lezen dat onze populatie leerlingen vaak oorzaken van falen, zoekt bij de ander. Deze attributies waren vaak extern. Na de interventieperiode zijn de attributies van de onderzoeksgroep intern, zoeken oorzaken of successen nu bij zichzelf. Dit is een belangrijke voorwaarde om vaker het sociale gedrag te laten zien. De onderzoeksgroep heeft zich hierin positief ontwikkeld en dit is pas mogelijk als je jezelf goed kent. Zij geven alle vier aan dat de training een vast onderdeel van ons onderwijsprogramma moet worden.

4.4.5 ANALYSE ZELFRAPPORTAGELIJST 'CHILD OUTCOME RATING SCALE'

Leerling B: In de klas stop ik minder op het schoolplein helemaal !

Om kinderen te leren geloven in persoonlijke effectiviteit heb ik na iedere training de 'Child Outcome Rating Scale' afgenomen.

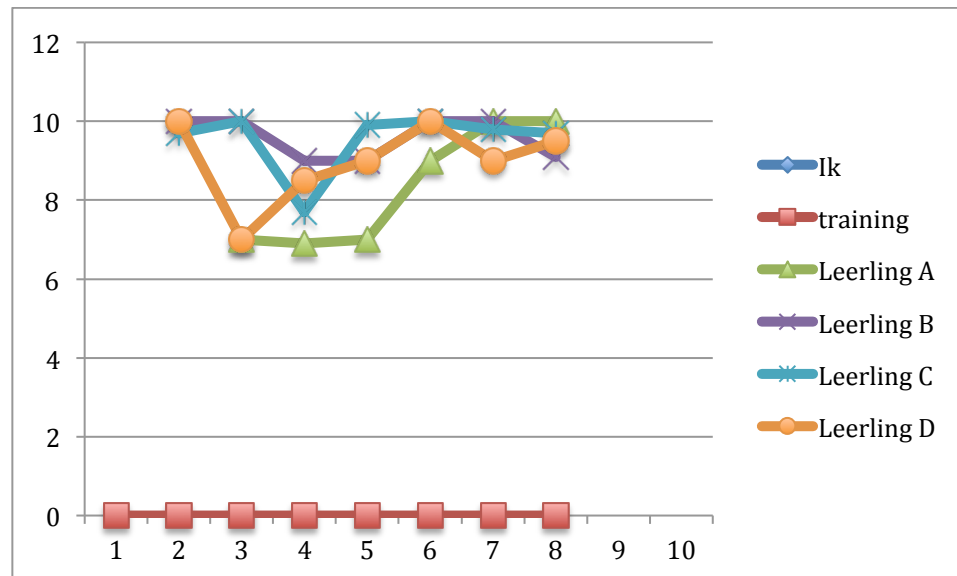

Figuur 18 Hoe gaat het met jou?

In figuur 18 is het duidelijk zichtbaar dat ieder kind zich op eigen tempo ontwikkelt en in andere periodes een dieptepunt heeft. De jongens, leerling A en B geven aan, dat het na training 5 het beter gaat met het Stop Denk Doe gedrag. De meisjes zijn iets stabiel in het aangeven van groei. Leerling D geeft aan na training 2 zich in stijgende lijn te ontwikkelen. Zij had de meeste moeite met de vaardigheid 'stoppen'. De onderzoeksgroep geeft meerdere keren aan dat het thuis en op het schoolplein beter gaat dan in de klas. Ze hebben positieve ervaringen met hun ouders, doordat ze beter luisteren.

Leerling D geeft van de zeven keer (metingen) aan dat het 4 keer beter is gegaan, thuis dan op school. Leerling A geeft aan dat het 5 x beter is gegaan. Bij leerling B en C gaat het vaker goed op school, dan thuis.

Leerling C geeft aan in de klas beter te kunnen functioneren en aan de Stop Denk Doe stappen te denken omdat zij buiten wordt uitgedaagd door kinderen en zich dan niet kan beheersen.

Figuur 19 hoe Ik vind dat het gaat?

In figuur 19 is zichtbaar, hoe iedere leerling zijn of haar groei per training aan geeft. De resultaten zijn zeer wisselend, dit is logisch te verklaren, geen enkele interventie werkt voor iedereen hetzelfde. Wel is op te maken uit deze figuur dat er bij iedere leerling, een stijgende lijn zichtbaar is. Opvallend dat ze zichzelf allemaal hoog inschalen en dit gedurende de interventieperiode daalt. Een verklaring hiervoor is dat ze zichzelf overschatten en tijdens de interventieperiode tegen moeilijkheden aanliepen.

4.4.6 VRAGENLIJST OUDERS

Om de mening van ouders over het effect en inhoud van de training te inventariseren, heeft er een tussen en eindevaluatie plaatsgevonden met ouders. Er is bewust gekozen om cijfers voor de vragenlijsten te gebruiken. Dit werkt voor ouders met een taalachterstand overzichtelijker. De vragenlijst voor ouders en kinderen is hetzelfde, te vinden in de bijlage 12 en 13.

1. Mijn kind laat af en toe zien dat het kan stoppen, denken en doen?

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Figuur 20, vragenlijst ouder, eindevaluatie training

Uit de vragenlijst kwam naar voren dat ouders vinden dat de gestelde doelen behaald zijn.

Alle ouders geven aan dat het gedrag van hun kind verbeterd is, bij afsluiting van de training. De vaardigheden die verbeterd zijn liggen op het gebied van stoppen, hardop denken, probleemoplossend vermogen.

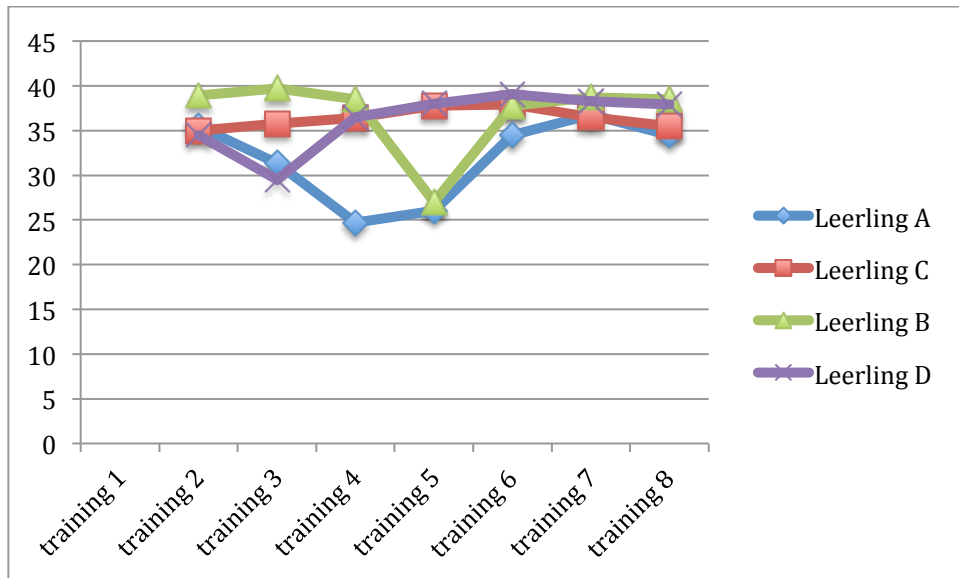
Alle ouders geven aan dat de ouderbrieven een goed beeld geeft van wat hun kind leert tijdens de training. Op de vraag of de training een vast programma moet worden binnen ons onderwijs, geven ouders hoge scores (gemid. 8,5). Samengevat betekent dit dat zowel ouder als kind een verbetering ervaren in de vaardigheden en het gedrag. Voor de generalisatie is dit een heel positief gegeven. In de bijlage 14. is een overzicht te vinden van de waardering van ouders, per onderdeel van de training.

De moeder van leerling A geeft aan dat de grootste veranderingen zijn, dat het kind niet meer schreeuwt en van binnen erg rustig is.

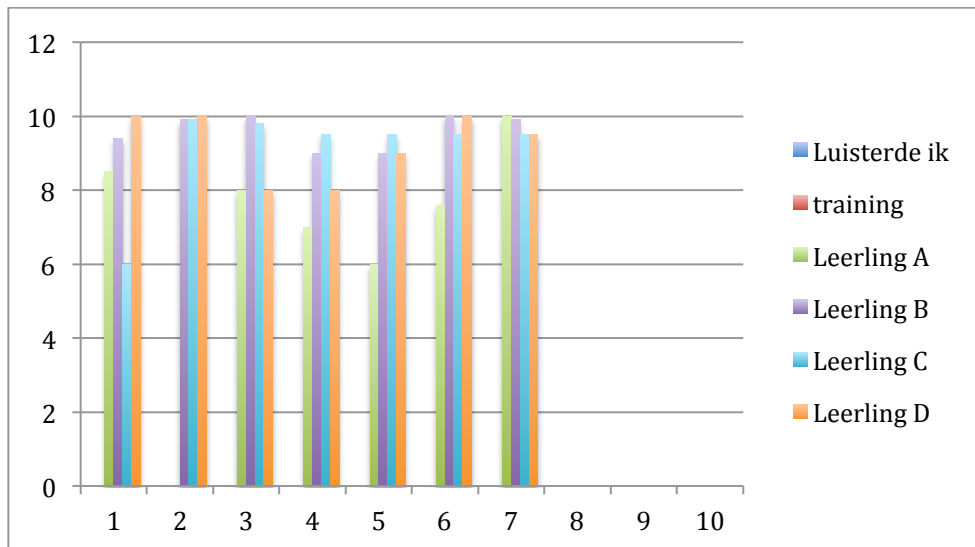
4.5 MIJN ROL ALS COACH !

Om een goed beeld te krijgen van het effect van de ingezette middelen, heb ik na iedere training de 'Child Session Rating Scale' afgenomen (figuur 21) In mijn rol als coach had ik soms moeite met de impulsiviteit van de kinderen. Leerling A was ontzettend impulsief en had de meeste moeite met de activiteiten. De opdrachten moesten kort en eenvoudig zijn, omdat zij erg speels zijn en sterk reageren op prikkels. Leerling B had veel behoefte aan positieve bekrachtiging. De jongens hebben meer sturing nodig om impulsen te kunnen beheersen. Ik probeerde dit bij te brengen door ze de consequenties van hun handelen te doen inzien, zowel positief als negatief, extra aandacht voor modeling en het zelf na te laten nadenken over oplossingen.

De meisjes C en D zijn iets stabielere. Ik vond het makkelijker om ze te coachen omdat ze toegankelijker waren en meer interne controle hadden.

Figuur 21 Child Session Rating Scale , Hoe gaat het met jou?

Figuur 22, voel ik mij gehoord en begrepen door de juf, gedurende de interventieperiode afgenomen.

Figuur 22 laat zien in welke mate de kinderen zich gehoord en begrepen voelden. Op dit punt gaven kinderen aan het te waarderen dat ik naar ze luisterde, doordat ik alles uit mijn handen liet vallen.

Als trainer was ik gericht op het aanleren van een techniek, zodanig op een manier dat het past binnen de belevingswereld van kinderen en op een manier dat leerlingen aanspreekt.

Ook ik heb moeten groeien in de methode, gaandeweg kreeg ik inzicht in de logische opbouw van de methode. Als coach heb ik moeten groeien in het aangeven van correcties, welk gedrag wil ik concreet zien.

4.5.1 MODEL – LEREN

Ik was niet eerder bekend met de techniek modeling. Het model – leren is een goed en effectief instrument. Onze populatie heeft behoefte aan duidelijkheid, voorbeelden. Het onder de knie krijgen van modeling heeft mij wel tijd gekost, je moet en wordt zelf heel bewust van je handelingen. Het was soms moeilijk om congruent te zijn in wat je zegt en doet. Ik ben mij er nu van bewust dat je gewenst gedrag moet oefenen en het moet voordoen. Een groot deel van het succes van het plegen van de interventie komt door het systematisch oefenen van het gewenste gedrag. Het model – leren zal een vaste techniek worden binnen mijn onderwijs.

Hoofdstuk 5 Conclusies, reflectie en discussie

5.1 CONCLUSIES UIT HET PRAKTIJKONDERZOEK

Naar aanleiding van praktijkonderzoek in combinatie met literatuur verkenning ben ik gekomen tot een aantal conclusies.

Door middel van dit onderzoek wilde ik weten of er effectief te interveniëren is in het sociale ontwikkelingsproces van het kind. Ik wilde graag antwoord op de volgende onderzoeksvraag:

Wat is het effect van de methode Stop Denk Doe op de impulsbeheersing van vier leerlingen in de leeftijdscategorie (8 t/m 9 jaar) en hoe draagt deze methodiek bij aan het zelfvertrouwen ,zoals deze door de leerling gewaardeerd wordt .

Als antwoord op het eerste deel van mijn onderzoeksvraag, kom ik tot de conclusie dat door het uitvoeren van de Stop Denk Doe methode, een significante toename heeft plaatsgevonden op de dimensie impulsbeheersing. De effectiviteit van deze training heeft ervoor gezorgd dat er ook een toename heeft plaatsgevonden op de dimensies inlevingsvermogen, sociale flexibiliteit en de graadmeter Welbevinden, volgens het leerlingvolgsysteem 'Zien'.

Voor het tweede deel van mijn onderzoeksvraag kom ik tot de volgende conclusie. De interventie draagt bij aan het positief beïnvloeden van zelfvertrouwen(zoals deze door de leerling gewaardeerd wordt) in dit onderzoek, bij deze kinderen en met deze methode. Door het aanleren van sociale vaardigheden die gericht zijn op het verbeteren van zelfcontrole .

Zelfbekrachtiging en autonomie van het kind hebben gedurende de interventieperiode een belangrijke plaats ingenomen. Door de (oplossingsgerichte) cirkelgesprekken werd het inzicht in eigen leerproces en kracht vergroot. Alle leden van de onderzoeksgroep geven aan progressie te hebben gemaakt en zich competent te voelen. De leerlingen zijn zich sociaal competent gaan gedragen en hebben laten zien dat ze in de meeste gevallen, eerst kunnen nadenken, voordat ze tot handelen overgaan.

Er zijn verschillende redenen die ervoor hebben gezorgd dat het plegen van de interventie effect heeft gehad. Ik heb ervaren dat je impulsieve kinderen met een heldere aanpak, elementaire vaardigheden kunt bijbrengen die nodig zijn om goed sociaal te kunnen functioneren. De training heeft een positief effect gehad op de onderzoeksgroep.

Mijn bevindingen:

- 1) Ouders hebben nu meer zicht op het gedrag van hun kind, zij geven aan veranderingen te zien in het gedrag van hun kind
- 2) Het inspelen op levensechte situaties en het model –leren zijn cruciale elementen geweest voor het doen slagen van deze interventie.
- 3) Door de kinderen nauwgezet te volgen en de vele oplossingsgerichte gesprekken heb ik de kinderen geholpen op zoek te gaan naar oplossingen en hun eigen kracht.
- 4) De interventie is inzetbaar bij het alledaags functioneren.
- 5) De methode 'Stop Denk Doe' is zowel preventief (sfeer goed houden) in te zetten als curatief (ter bevordering van de sociale ontwikkeling).
- 6) Kinderen hebben geleerd verantwoordelijkheid te nemen door verschillende oplossingsstrategieën (voor conflictsituaties) toe te passen.
- 7) Doordat ze probleemoplossende vaardigheden leren, zijn ze in staat om in sociale situaties adequaat te handelen. Kortom ze hebben geleerd dat ze zelf de controle hebben over hun gedrag.
- 8) De hoge ouderbetrokkenheid, doordat zij de inhoud van de training positief waardeerden had dit een positief effect op de kinderen.
- 9) De onderzoeksgroep is bewust onbekwaam op het gebied van het oplossen van problemen. Om het gedrag eigen te maken is herhaling en vaak oefenen essentieel.

5.2 MIJN EIGEN PROFESSIONELE IDENTITEITSONTWIKKELING

Ik heb deze opleiding gekozen uit liefde voor mijn vak. Ik ga er vanuit dat ieder kind uniek is en ik geloof in mogelijkheden.

Tijdens deze opleiding ben ik op pedagogisch vlak enorm gegroeid in mijn professioneel handelen. De grootste ontdekking was dat het oplossingsgerichte gedachtegoed heel goed bij mij als persoon past. Mijn ontwikkeling is dit tot mijn attitude te maken. Ik zie mijn persoonlijke reis als een ontwikkeling.

Het doel van mijn reis was vorig jaar duidelijk, maar ik wist nog niet hoe ik hier vorm aan moest geven. Het op zoek gaan naar een passende methodiek was een lange weg, die uiteindelijk een belangrijke leraar bleek te zijn. Ik zocht als professional specifieke kennis over hoe ik kinderen sociaal gedrag aan kon leren. Door de theorie kreeg ik een andere kijk op wat er nodig is om de sociale ontwikkeling te doen slagen.

Ik was zoekende naar de betekenis van mijn reis. Van onbewust bekwame leerkracht moest ik weer de stap maken naar bewust bekwaam. Ik heb veel praktijkervaring met probleemkinderen, waardoor ik veel van mijn handelingen onbewust uitvoer.

Na een zorgvuldige oriëntatie koos ik voor de Stop Denk Doe methode. Het vergroot het gedragsrepertoire, werkt met model – leren en doet een appèl op de zelfverantwoordelijkheid van leerlingen. Deze methode vormde een belangrijke leidraad voor mijn ontwikkeling.

De onderzoeksperiode was een succeservaring. De kinderen gaven inzicht in hun denkwijze. Ze waren puur en hadden een lerende houding. Ze konden aangeven waar ze stonden en wat er nodig was om hun gedrag te verbeteren. Het niveau van reflecteren was boven verwachting. Hun intrinsieke motivatie en het gevoel dat ze zelf bekwamer werden door o.a. de 'juiste' taal te spreken heeft veel bij mij losgemaakt. Ik denk dan aan de uitspraak alles wat je aandacht geeft groeit.

Tijdens mijn coaching was ik erg gericht op de behoeften van de kinderen, zij gaven aan wat ze nodig hadden. In mijn eigen leerproces als coach en trainer was ik voortdurend in beweging.

Het was frappant om te zien hoe vaak zij met goede oplossingen kwamen. Zij hebben bepaalde vaardigheden wel ontwikkeld maar doordat zij weinig goed voorbeeldgedrag in hun omgeving zien, hebben zij hier wel nog de nodige begeleiding bij nodig. Mijn stijl van coachen laat een volhardende beweging zien, waarin creativiteit en resultaatgericht belangrijke begrippen zijn. Omdat ik het beste in de leerlingen naar boven wil halen.

Het model-leren gaf mij, als professional, eindelijk voldoening. Je handelen heeft effect en je levert een bijdrage aan het proces van persoonlijke groei van deze leerlingen. Verbazingwekkend dat kinderen nieuw gedrag aanleren door alleen maar te kijken naar mij. Deze vorm past goed bij mijn populatie leerlingen.

Het heeft uiteindelijk geleid tot mooie resultaten en kinderen die zich competentier voelden dan voor de interventieperiode.

Het contact met ouders was boven verwachting, zij spraken vertrouwen uit in mij en de training. Het is dus mogelijk om ouders bij het vormgeven van het pedagogisch klimaat te betrekken.

Het is een proces van lange adem, een proces waarin de hele school moet meewerken om goede resultaten te boeken.

Aan het eind van de bestemming kan ik stellen dat ik mij competentier voel en mijn gereedschapstas gevuld is.

Het mooiste compliment komt van de kinderen die aangaven dat de juf kansen geeft en de training zagen als een cadeau. Een ervaring, die ik nog lang zal koesteren.

5.3 AANBEVELINGEN MET BETREKKING TOT DE PRAKTIJK

Verkenning van de theorie en het praktijkonderzoek hebben opgeleverd dat ik pleit voor het op poten zetten van beleid op het gebied van ons pedagogisch klimaat.

Deze kinderen (o.a. onderzoeksgroep) vormen een risicogroep voor het ontwikkelen van gedragsproblemen.

Op basis van dit onderzoek ben ik tot de volgende aanbevelingen gekomen.

A)De methode Stop Denk Doe zal een belangrijke aanvulling zijn op de bestaande instrumenten (zoals Leefstijl) binnen de school. Ik zou graag zien dat de methode breed wordt uitgedragen omdat het zeer geschikt is voor onze populatie leerlingen, die vaak zwak is op sociaal cognitief gebied, verbale vaardigheden. Mijn collega's hebben mijn enthousiasme over de werkwijze van de methodiek meegekregen en al een aantal keer aangegeven of dit niet iets is voor onze school.

B)De methodiek leert in behapbare stappen sociaal gedrag aan. De stappen zijn voor ieder kind goed te volgen. De opbouw van de methode zit goed in elkaar. Het begint eerst met de eenvoudigere sociale vaardigheden, zoals stoppen, luisteren, kijken, hardop denken. Na training 3 komen de complexere sociale vaardigheden aan bod, waarin kinderen een stappenplan leren gebruiken in sociale situaties. Ook hier zit in een opbouw, het kind leert uiteindelijk sociale conflicten te hanteren.

C)Een belangrijk punt vind ik dat de Stop Denk Doe methode heel duidelijk is, de kinderen, ouders en ik weten precies waar het over gaat. De stop – denk – doe stappen werken heel bevorderend en stimulerend.

D)Het model – leren vind ik een grote meerwaarde hebben, dat is wat onze kinderen nodig hebben bij het aanleren van sociaal gedrag

E)De school zal meer moeten kijken naar de mogelijkheden en beperkingen van onze doelgroep. Juist door grote mate van zelfverantwoordelijkheid (zelf nadenken over je sociaal handelen) sluit deze methode goed aan bij onze populatie.

F) Na de fase van de visie ontwikkeling van de school, is het zaak om beleid op dit (pedagogisch) gebied te ontwikkelen over hoe te handelen bij gedragsproblemen. Dit is van cruciaal belang, omdat dit het vertrekpunt is omtrent de ontwikkeling van het kind. Stop Denk Doe is de methode om het denken, doen en handelen van onze leerlingen te beïnvloeden. Deze methodiek zou een sterke basis kunnen vormen voor ons pedagogisch klimaat.

G) Ouders spelen een cruciale rol in de (cognitieve) ontwikkeling van hun kind. De methode biedt de mogelijkheid om ouders te trainen. Ik zie hier mooie mogelijkheden in, onze assistent ouderbetrokkenheid beaamt dit (bijlage 15).

Wanneer de school en ouders getraind worden in dit programma, werkt de omgeving rondom het kind zeer ondersteunend.

H) Onze school is nog volop in ontwikkeling op sociaal – emotioneel gebied, we hebben het beoogde pedagogisch klimaat beschreven. Ik vind dat wij als school de scheiding tussen de cognitieve ontwikkeling en sociale ontwikkeling moeten gaan opheffen. Wij richten ons nu te veel op de cognitieve kant. We lopen tegen de wereld buiten de school aan. Onze kinderen groeien op in gescheiden werelden van de school, de buurt en thuis.

I) Om in deze multiculturele samenleving te functioneren is het noodzakelijk om de sociale competentie van deze leerlingen te verbeteren, niet als een apart programma maar als een geïntegreerd onderdeel van het onderwijs.

Werken aan sociale competentie met deze populatie leerlingen zie ik als een wezenlijk onderdeel in een ontwikkeling en groei naar een volwaardige burger.

Zelfcontrole:

Uit de geraadpleegde literatuur blijkt dat het beheersen van zelfcontrole een ontwikkelingstaak is voor kinderen in de basisschoolleeftijd. Dit geeft de essentie weer van het belang van het bevorderen van de sociale ontwikkeling.

Zien:

Wij hebben dit jaar het leerlingvolgsysteem 'Zien' geïmplementeerd. Wij moeten dus nog groeien in het gebruik en analyse van dit programma. Het gevaar bestaat dat kinderen in 'hokjes' worden geplaatst. Er moet rekening gehouden worden met de subjectiviteit, het is een momentopname, afhankelijk van de leerkracht die het invult en de vraagstelling.

Als voorzitter van de Soem groep wil ik uitdragen dat het instrument ingezet wordt om signalen te bespeuren. Het gaat erom het gedrag van het kind te begrijpen.

Uitgangspunten hierbij moeten zijn welke vaardigheden moeten nog versterkt worden. Ik ben hierin gegroeid maar had andere analyses gemaakt als ik meer ervaring had met het leerlingvolgsysteem. Mijn eerste analyses waren meer gericht op wat er niet aanwezig was en minder de focus op wat zij nodig hebben. Dit vraagt om nadere oefeningen.

Bevorderen en stimuleren van ouderbetrokkenheid:

Ik heb ervaren wat de meerwaarde is van oudergesprekken voor zowel ouders, kind en leerkracht. Om te willen samenwerken, moet je investeren. Bij allochtonen werkt het beter om in gesprek te gaan. Als ik alleen met ouderbrieven had gewerkt, had het effect van de trainingen niet zo groot geweest. Door in gesprek te gaan over bepaalde onderwerpen, zijn ouders meer betrokken.

5.4 AANBEVELINGEN MET BETREKKING TOT DE THEORIE

Voor de implementatie van een sociaal – emotioneel programma is het belangrijk dat men zich eerst kan verdiepen in de theoretische achtergrond van de methode. Dit is noodzakelijk om een goede vertaalslag naar de praktijk te maken. Daarom beveel ik eerst een studiedag / cursus aan voor leerkrachten.

5.5 Verdere discussie

Mijn onderzoek heeft een aantal interessante vragen opgeroepen, waar ik graag meer kennis en antwoord op zou willen hebben.

- Het werken met de zelfrapportagelijsten ORS en SRS heeft de volgende vragen bij mij opgeroepen: In hoeverre zijn kinderen van 8 t/m 9 jaar in staat om zichzelf objectief te kunnen beoordelen? Had ik cijfers moeten gebruiken in plaats van een lijn van 10 centimeter, was dat duidelijker geweest voor mezelf of het kind? De kinderen schaalden zichzelf erg hoog in, aan het begin. Ik vraag me nu af of ik dit had moeten toelaten. Ten aanzien van de schaalvragen ben ik ook heel kritisch in, heeft het datgene gemeten wat ik wilde weten? Je moet doorvragen anders haal je alleen uit het invullen van de schalen, geen informatie. Ik heb dit zoveel mogelijk gedaan, maar gezien de tijd was dit niet altijd mogelijk.

- Moeten er voor allochtone kinderen aparte sociaal – emotionele methodieken komen?

Het werken met de Stop Denk Doe methode heeft bij mij vragen opgeroepen over het zoeken naar geschikte methodieken voor de doelgroep van een school. Het succes van Stop Denk Doe is voor een deel te wijten aan de duidelijkheid van het programma. Hierdoor vraag ik mij af of het nodig is om voor allochtonen aparte onderwijsprogramma's te ontwerpen. Dit werk je nog te weinig uit/blijft nu dus onduidelijk waar je dit op baseert.

- Hoe kun je generalisatie het best bevorderen?
Door het uitvoeren van het onderzoek heb ik door middel van oudergesprekken, gebruik van tastbaar materiaal, rollenspelen, generalisatie bevordert. Maar wat had ik nog meer kunnen doen om Stop Denk Doe te generaliseren, buiten de klas. Voor onze school is dit een interessant vraagstuk, hoe we ervoor kunnen zorgen dat het Stop Denk Doe gedrag ook buiten de klas en in de wijk zichtbaar wordt.
- Wat zou de effectgrootte op langere termijn zijn, van de Stop Denk Doe training? We hebben kunnen lezen wat de effecten zijn geweest op korte termijn, maar hoe zal het met de onderzoeksgroep gaan na de zomervakantie? Wat beklijft? Hoe onderhoud je de aangeleerde 'stof'?
- Het succes van het programma heeft ook te maken gehad met de kleine setting. Hoe zal dit zijn in een grotere setting? Welke aanpassingen zal je dan moeten doen.
- Is de Stop Denk Doe methodiek ook doeltreffend bij andere type kinderen? Het programma heeft effect gehad op impulsieve kinderen. Is dit programma ook geschikt voor alle type kinderen, zoals sociaal angstige kinderen?
- Moet het bevorderen van sociaal competent gedrag een apart doel binnen ons onderwijs zijn? De training was nu een apart onderdeel dat onder schooltijd werd aangeboden. Maar moeten wij niet de cognitieve en sociale ontwikkeling tegelijk zien te bevorderen. Ik ben benieuwd op welke wijze de sociale ontwikkeling van onze populatie leerlingen het best bevordert kan worden.

Literatuurlijst

Angelou. M. (2008). *Brief aan mijn dochter*. Breda: De Geus

Bok, I., Koenings, A.M.L, Dekkers, B., Snaterse T, Eppink, A., Freriks, C Van Breugel, voorletter ontbreekt (1995). *Sociale vaardigheidstrainingen voor kinderen* Lisse: Swets.

Baert, K.(2008). *Adhd Op een spoor*. Apeldoorn/Antwerpen: Garant.

Caufmann, L. & Van Dijk, D. (2009).*Handboek oplossingsgericht werken in het onderwijs*. Amsterdam: Boom onderwijs.

Delfos, M.F. (2010). *Kinderen en gedragsproblemen. Aanleg, rijping of omgeving?* Amsterdam: Pearson.

Greene R.W. (2010) *Het explosieve kind. Over het opvoeden en begrijpen van snel gefrustreerde en chronisch inflexibele kinderen*. Amsterdam: Nieuwezijds.

Kaijer, K.C. (2010). *Ik ben een topper. Een oppepboek voor kinderen*. Alkmaar: Puur.

Koning, Krol & Weller voorletters auteurs ontbreken(1999). *Remweg*. Doetinchem: Graviant educatieve uitgaven.

Wolf, K. van der en T. van Beukering (2009).*Gedragsproblemen in scholen. Het denken en handelen van leraren*. Leuven/Den Haag: Acco.

Van Maanen, T. (2010). *Zelfcontrole. Een sociaal – cognitief interventieprogramma voor kinderen met agressief en oppositioneel gedrag*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.

Zien, <https://start.parnassys.net/bao/login.m>

(geraadpleegd op 16 april 2011)